

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Henkilökunnan kokemuksia Green care-ideologian mukaisesta kuntouttavasta toiminnasta Keravan vankilassa

Luokkanen, Jenni

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Henkilökunnan kokemuksia green care-ideologian mukaisesta kuntouttavasta toiminnasta
Keravan vankilassa

Jenni Luokkanen
Sosionomi amk
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2015

Jenni Luokkanen

Henkilökunnan kokemuksia green care -ideologian mukaisesta kuntouttavasta toiminnasta Keravan vankilassa

Vuosi 2015 Sivumäärä 55

Opinnäytetyön toimintaympäristönä on Keravan vankila. Vuosina 2013 - 2014 vankilassa kokeiltiin Juuret vapauteen-projektia, jonka tavoitteena oli rakentaa Keravan vankilaan kuntouttavan työn malli, joka hyödyntää luontoympäristöä mahdollisimman tehokkaasti ja tavoitteellisesti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää myös, millaisia kokemuksia Keravan vankilan henkilökunnalla on green care -ideologian mukaisesta kuntouttavasta toiminnasta ja sen sopivuudesta vankilaympäristöön. Opinnäytetyö selvittää myös millaisia sovittamisongelmia haastateltujen henkilökunnan jäsenten mielestä gc-toiminnoissa oli arjen toimivuuden kannalta.

Opinnäytetyön keskeisimmät tulokset olivat, että suhtautuminen green care -ideologian mukaiseen kuntouttamiseen oli pääosin joko positiivista tai neutraalin myönteistä. Useilla haastateltavista oli konkreettisia esimerkkejä green care -toimintojen positiivisista vaikutuksista vankeihin. Käytännön toiminnoissa nähtiin kuitenkin olevan jonkin verran ongelmia. Toiminnot tulisi toteuttaa suunnitelmallisesti ja yhteistyössä eri ammattiryhmien edustajien kanssa. Green care -toimintojen istuvuus vankilan arkeen koettiin haasteelliseksi, ja tämä johtui lähinnä ongelmista, jotka liittyvät valvonnan järjestämiseen ja toimivuuteen. Green care -toiminnot sijoittuvat yleensä luontoon ja vankilan ulkopuolelle, jolloin toimintoihin tarvitaan käytännössä aina mukaan valvontahenkilökuntaa.

Asiasanat: Green-care, kuntoutus, moniammatillinen yhteistyö, Keravan vankila, luontoavusteinen kuntouttaminen

Tikkurila
Degree Programme in Correctional Service

Jenni Luokkanen

Staff experiences of rehabilitative work following Green Care ideology at Kerava prison

Year	2015	Pages	55
------	------	-------	----

The setting of this thesis is the Prison in Kerava. In the years 2013 and 2014 the “Juuret va-pauteen” project was tested in the prison, the objective of the project was to build a model for rehabilitative work, which incorporates the surrounding natural environment in the most effective and goal-oriented way. This thesis aims to investigate what kind of experiences the staff at Kerava Prison have had of the rehabilitative work following Green Care ideology. The thesis also discussed the problems related to the implementation of Green Care ideology in the daily routines of the prison.

The most important conclusions of the thesis were that the perspective was mostly positive or positively neutral on Green Care ideology. Many volunteers had concrete examples of positive experiences of the Green Care activities among the prisoners. When the ideology was implemented in practice, however, there occurred several problems. The work should be done in a planned manner and in cooperation with professionals from different fields. The implementation of the Green Care programme to the daily life of the prison was viewed as somewhat difficult mainly due to the problems related to arranging surveillance and its effectiveness. The Green Care activities are usually situated outside the prison where the guards are practically always needed.

Keywords: Green Care, rehabilitation, multi-professional cooperation, Kerava prison

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimintaympäristö - Keravan vankila	8
3	Teoreettinen viitekehys.....	9
3.1	Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot.....	9
3.2	Kuntouttava toiminta vankiloissa	11
3.2.1	Päihdetyö vankiloissa	12
3.2.2	Päihdetyö Keravan vankilassa	15
3.2.3	Työtoiminta vankiloissa	16
3.2.4	Työtoiminta Keravan vankilassa	16
3.2.5	Siviilityö tai -opiskelu	17
3.3	Luontoavusteinen kuntoutus	17
3.3.1	Green care-ideologia	17
3.3.2	Tutkimustietoa green-care kuntoutuksen vaikutuksista.....	19
3.4	Juuret vapauteen-projekti	21
3.4.1	Hankkeen toiminnot	21
3.4.2	Vaikutukset toimintoihin osallistuneisiin vankeihin	22
3.4.3	Luonnon vaikutukset vankilan henkilökuntaan	25
3.5	Luonto ja eläimet vankeinhoidon historiassa	27
4	Tutkimusasetelma	28
4.1	Tutkimuskysymykset.....	28
4.2	Tutkimusmenetelmät	29
4.3	Aineiston keruu	29
4.4	Aineiston analyysi	30
4.5	Eettisyys ja luotettavuus.....	32
5	Tutkimustulokset.....	33
5.1	Kuntouttavaan työhön suhtautuminen	33
5.2	Haastateltavien näkemykset gc-toiminnoista	36
5.3	Haastateltavien kokemukset toimintojen hyödyllisyydestä	38
5.4	Green care-toiminnot käytännössä vankilan arjessa.....	40
5.5	Kehitystarpeita	42
6	Johtopäätökset ja pohdinta	43
6.1	Haastateltavien suhtautuminen kuntouttavaan työhön vankilassa.....	43
6.2	Henkilökunnan näkemykset luontoavusteisesta kuntouttamisesta	46
6.3	Gc-toimintojen istuvuus vankilaan käytännössä	48
7	Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusehdotukset	50
8	Opinnäytetyöprosessi.....	53
	Lähteet	56

Liitteet.....	59
Liite 1 Teemahaastattelurunko.....	60
Liite 2 Tutkimuslupa.....	62

1 Johdanto

Vankiloissa on tarjolla monenlaista kuntouttavaa toimintaa, toimintojen tavoitteena on lisätä vankien sosiaalisia sekä arjen hallintaan liittyviä taitoja. Vanki saa apua opintoihin hakeutumiseen, työelämään tai muuten tukea vapautumiseen. Toiminta antaa eväitä päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen. Tällaisia kuntouttavia toimintoja järjestetään lähes kaikissa Suomen vankiloissa. Green care-ideologian mukainen kuntouttava toiminta on yksi vaihtoehto vangeille suunnatuista kuntouttavista toiminnoista. Gc-ideologian mukaista kuntouttavaa toimintaa voidaan harjoittaa etenkin vankiloissa joissa luonto on lähellä. Vankilan henkilökunnan eri ammattiryhmien tulee tukea toistensa työtä jotta työ on tavoitteellista ja vaikuttavaa kaikilla osa-alueilla. Gc-toiminnot kuten muutkin kuntouttavat toiminnot, tarvitsevat toimiakseen niin valvontahenkilökuntaa kuin varsinaisen kuntouttavan työn tekijöitäkin.

Opinnäytetyöni toimintaympäristönä on Keravan vankila, joka sijaitsee Keravan kaupungissa, kauniissa puistomaisessa ympäristössä peltojen keskellä. Keravan vankilassa on muiden kuntouttavien toimintojen lisäksi ollut kokeilussa Green Care-ideologiaan eli luontoavusteiseen kuntouttamiseen pohjautuva Juuret vapauteen -pilottihanke. Hanke oli Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja sen tavoitteena oli rakentaa Keravan vankilaan kuntouttavan työn malli, jossa vankilan luontoympäristöä pyritään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti ja tavoitteellisesti. Projekti toteutettiin yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen ja Kriminaalihuollon tukisäätiön kanssa. Vastuuviranomaisena toimi Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Projektin toiminta-aika oli 25.3.2013 -31.12.2014. (Portti vapauteen, 2014.)

Opinnäytetyön tavoitteena on laadullisen haastattelututkimuksen keinoin selvittää Keravan vankilan henkilökunnan kokemuksia luontoavusteisen kuntoutuksen soveltuvuudesta vankilaympäristöön. Haastattelututkimus selvittää myös onko gc-ideologian mukaiset toiminnot ”juurtuneet” osaksi kuntouttavaa työtä Keravan vankilassa. Opinnäytetyö pyrkii myös kartoittamaan millä keinoin mahdolliset tutkimuksessa ilmenneet ongelmakohdat pystyttäisiin ratkaisemaan.

2 Toimintaympäristö - Keravan vankila

Suomalaiset vankilat ovat joko suljettuja vankiloita tai avolaitoksia. Suljetuissa vankiloissa vangit suljetaan sellisiin ainakin yöksi ja henkilökuntaa on lähes yhtä paljon kuin vankeja. Valvonnan taso ja vankien mahdollisuudet liikkua osastollaan vaihtelee vankiloittain. Joka tapauksessa liikkuminen vankila-alueella ja sisällä vankilassa on rajattua ja valvottua. Avolaitokset ovat suljettuja laitoksia nimensä mukaisesti avoimempia eivätkä niin laitosmaisina. Avolaitoksiin sijoitetaan vankeja, joiden katsotaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja joiden ei oleteta poistuvan alueelta luvatta. Avolaitoksiin sijoitetut osallistuvat joko työ- tai muuhun toimintaan päivittäin. Avolaitosvangit voivat liikkua vankilan alueella, työpaikoilla tai opiskelemassa muussa toimipisteessä ilman jatkuvaa valvontaa. Avolaitoksissa oleville vangeille maksetaan myös vankilan alueella tehdystä työstä palkkaa, josta he maksavat verot ja oman ylläpitonsa. Avolaitoksissa vangeilta vaaditaan päihteettömyyttä. (Hypen 2011 & Vankeuslaki 2005.)

Keravan vankila sijaitsee Keravan kaupungissa, kauniissa luontoympäristössä peltojen keskellä. Keravan vankilan rakennus on alun perin ollut valtion kasvatustila sekä nuorisovankila. Alusta alkaen laitos on ollut tunnettu huolitellusta ja hyvin hoidetusta, osin puistomaisesta ympäristöstään. Vankilan alueella on 1800-luvun lopulta alkaen ollut puutarhaviljelyä ja edelleen vankityönä tehdään paljon erilaisia puutarha- ja pihanhoitotöitä. Suljettu vankila on ollut toiminnassa vuodesta 1891 asti. Keravan vankilaan kuuluu myös avovankila jonka toiminta on siirretty Vantaalta Keravalle entisen nuorisovankilan tiloihin 1.4.2009. Entinen nuorisosasto, nykyinen avolaitos on erillinen rakennus vankilan alueella joka on rakennettu 1965. Suljetulla puolella Keravan laitoksessa on 95 vankipaikkaa ja avovankilassa 74 paikkaa. (Rikosseuraamuslaitos 2015c.)

Keravan vankilaan sijoitetaan pääasiassa nuoria, ulkomaalaisia ja lyhyen tuomion saaneita vankeja Etelä-Suomen alueelta. Suljetulla puolella on myös elinkautisvankien osasto. Tällä osastolla elinkautisen tuomion saaneet tai pitkäaikaisvangit ovat sijoitettuna tuomionsa loppupuolella, ennen mahdollista avolaitokseen siirtymistä. (Rikosseuraamuslaitos 2015c.)

Keravalla työskentelee avolaitoksessa ja suljetulla puolella yhteensä noin 115 työntekijää. Siellä työskentelee vartijoiden ja rikosseuraamusesimiesten lisäksi erityisohjaajan tehtävissä 2-4 päihdetyöntekijää, 2 sosiaalityön erityisohjaaja, pastori, psykologi, opinto-ohjaaja sekä erillisellä päihdekuntoutusosastolla 2 erityisohjaajaa. Avolaitoksen ja suljetun laitoksen puolella molemmissa on oma apulaisjohtaja. Koko vankilan toiminnasta vastaa vankilanjohtaja Timo Koivuniemi. (Rikosseuraamuslaitos 2015c.)

3 Teoreettinen viitekehys

Tässä osiossa esittelen opinnäytetyön teoreettisen viitekehysten. Opinnäytetyössäni olen selvittänyt Keravan vankilan henkilökunnan kokemuksia gc-ideologian mukaisesta kuntoutuksesta Keravan vankilassa. Teoreettisena viitekehysenä ovat Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot, kuntouttava työ vankiloissa ja sen tavoitteet, green care-ideologian mukainen kuntoutus vankilaympäristössä sekä luonto vankeinhoidon historiassa. Käyn ensin läpi Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot ja peilaan opinnäytetyöni aihetta niihin. Sen jälkeen kirjoitan kuntouttavasta vankeinhoidosta yleisesti ja sen tavoitteista ja tarkoituksesta. Kolmantena viitekehysenä on green care-ideologian mukainen kuntouttava toiminta ja sen tutkittu vaikuttavuus. Tarkastelen gc-ideologian mukaista kuntouttavaa toimintaa siitä viitekehyksestä kuinka se voisi vastata Risen arvoihin ja tavoitteisiin ja kuinka tärkeää on moniammatillinen yhteistyö jotta toimintaa voidaan toteuttaa. Lopuksi kerron vielä millä tavoin luonto on ollut osana vankeinhoitoa historiassa.

3.1 Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ohjaavat arvot, joita ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa sekä turvallisuus. Nämä tavoitteet mainitaan selkeästi myös vankeuslain yleisissä säännöksissä luvussa 1 (Mohell & Pajuoja 2006: 393). Jotta työskentely rikosseuraamusalalla olisi tavoitteellista ja arvojen mukaista, tulisi kaikkien alalla olevien työntekijöiden uskoa ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa, sekä sitoutua näihin arvoihin. Tämä on oleellinen asia vankeinhoidossa ja näihin arvoihin sitoutuminen ja uskomisen jakavat varmasti henkilökunnan mielipiteitä. Sekä mahdollisesti aiheuttaa henkilökunnassa eriäviä näkemyksiä vankeinhoidollisiin asioihin suhtautumisessa. Vankeinhoitotyössä arvoihin sitoutuminen merkitsee perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta huolehtimista sekä vankien kohtelemista inhimillisesti ja tasavertaisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa normaalisuus-periaatteen noudattamista.

Normaalisuus-periaate rikosseuraamusalalla tarkoittaa vankeuslain mukaan sitä, että elinolosuhteet vankilassa järjestetään sellaisiksi että ne ovat mahdollisimman lähellä normaaleja elinolosuhteita vapaudessa. Vapauden menetyksestä aiheutuvia muita haittoja pitää yrittää lieventää ja ehkäistä. Vangilla on muun muassa oikeus ja oltava mahdollisuus hoitaa terveyttään. (Vankeuslaki 1. luku 3§.)

Vankeusrangaistuksen sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen ja vankeuden tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. (Vankeuslaki 1. luku 3§). Täytäntöönpanon tavoitteiden toteutumiseksi vankiloissa tehdään monenlaista kuntouttavaa työtä kaikissa ammattiryhmissä. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on lisätä yhteiskunnan turvallisuutta vähentämällä tuomittujen riskiä syyllistyä uusintarikoksiin (Rikosseuraamuslaitos 2011a). Rikosseuraamuslaitoksen vuosille 2011 - 2020 asetetun toimintasuunnitelman mukaan tavoitteen saavuttamiseksi vankeinhoidon perustehtävän sisältöä pitää kehittää. Käytännössä se tarkoittaa työmenetelmien, prosessien ja henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä yhteistyön lisäämistä ja kehittämistä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Rikosseuraamuslaitoksen uusimman voimassa olevan strategian mukaan rangaistusten täytäntöönpanon yksi keskeinen tavoite on edetä kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa. Tähän pääsemiseksi on tavoitteena lisätä vapaudessa täytäntöön pantavia seuraamuksia laitosseuraamusten sijaan. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Käytännössä tämä tarkoittaa vankeusrangaistusten kohdalla sitä että tuomitut pyritään sijoittamaan yhä enemmän avoimpiin laitoksiin kuin suljettuihin. Tavoitteena on kuitenkin kehittää seuraamusten sisältöjä entisestään sekä vahvistaa tukitoimia vapauttamisvaiheessa. Kun ollaan menossa kohti avoimempia rangaistuksia, on rangaistusmuotojen kehittäminen ja tukimuotojen laajentaminen erittäin tarpeellista

Rikosseuraamuslaitos on nimennyt keinoja joiden avulla se pystyisi saavuttamaan tavoitteensa. Rikosseuraamuslaitoksen on asettamiensa tavoitteiden vuoksi kehitettävä osaamistaan järjestämällä toimintaa joka lisää vankien mahdollisuuksia elämänmuutokseen ja lopettaa rikoskierre sekä samalla vähentää rangaistusmuodon aiheuttamia haittoja. Rikosseuraamuslaitos katsoo tarvitsevänsä lisää tutkittua tietoa seuraamusten vaikuttavuuksista, laajempaa verkostoitumista yhteiskunnan muiden palveluntarjoajien kanssa sekä hankkivansa ostopalveluna toimintaa ja palveluja, joiden tuottaminen Rikosseuraamuslaitoksen omana toimintana ei ole tarkoituksenmukaista. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Luontoavusteinen kuntoutusmuoto voisi olla yksi osa vankeinhoidon perustehtävän sisällön ja työmenetelmien kehittämistä. Suomessa on edelleen olemassa useampia vankiloita jotka sijaitsevat kaukana kaupunkikeskuksista luonnon keskellä. Luonnon vaikuttavuudesta kuntoutuksessa ei juurikaan olla erimieltä. Niissä vankiloissa, joissa luonto on niin sanotusti lähellä, olisi järkevää ottaa se käyttöön kuntouttavana elementtinä. Luontoavusteiset kuntoutusmuodot eivät välttämättä ole edullisin tapa kuntouttaa vankeja, mutta pidemmällä tähtäimellä tilanne voi muuttua jos toiminta on todella loppuun asti suunniteltua ja onnistuneesti integroitu vankilan arkeen.

Opinnäytetyöni liittyy gc-ideologian mukaiseen kuntouttavaan toimintaan vankilaympäristössä. Gc-toimintojen on osoitettu vaikuttavan vankeihin positiivisesti ja ne edistävät osaltaan vankien mahdollisuuksia sijoittua takaisin yhteiskuntaan ja elämään päihteetöntä ja rikoksetonta elämää. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on rangaistusmuotojen kehittäminen ja tukitoimien laajentaminen, gc-toiminnot pystyisivät osaltaan vastaamaan myös näihin tavoitteisiin. Gc-toimintoihin liittyy usein yhteistyö ulkopuolisten palveluntarjoajien kanssa. Juuret vapautteen-projektin aikana yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa oli onnistunut hyvin (Rappe 2015: 4 - 5).

Gc-toimintojen kautta vangeilla olisi mahdollisuus tutustua palveluntarjoajiin ja yhteistyötahoihin joilta he voivat saada tukea ja apua vapautumisen jälkeen. Tätä kautta tukitoimia vapautteen siirryttäessä saataisiin laajennettua ja vangeille saataisiin lisää yhteistyötahoja joihin kiinnittyä siviilissä. Tätä vankeja hyödyttävää asiaa gc-toiminnoissa pidän myös tärkeänä eikä sitä ole ehkä riittävästi osattu arvostaa tai tuoda esille. Vaikka jatkuvasti vankeinhoidossa kuitenkin puhutaan vapautumisvaiheen tukitoimien tarpeellisuudesta ja vapautuvan vangin elämän kulun kannalta tärkeästä nivelvaiheesta.

3.2 Kuntouttava toiminta vankiloissa

Vankiloissa järjestetään vangeille kuntouttavana tai toimintakykyä ylläpitävänä toimintana työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja. Näiden toimintojen tarkoituksena on edistää vangin mahdollisuuksia integroitua takaisin yhteiskuntaan. Toimintojen avulla pyritään auttamaan vankia vahvistamaan valmiuksiaan rikoksettomaan elämään, ylläpitämään tai parantamaan ammattitaitoa. Toimintaan osallistumisen tarkoituksena on myös työ- ja toimintakyvyn sekä päihteettömän elämäntavan tukeminen. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Kuntouttava työ lähtee vangin kohtaamisesta ja kokonaistilanteen huomioimisesta. Kuntouttavien toimintojen on tarkoitus tukea tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä ja pyrkimyksiä rikoksettomaan elämään. Näihin tavoitteisiin pitää myös lain mukaan pyrkiä. Vankeuslain 8. luku mainitsee vangin toimintaan osallistumisen tärkeyden ja sen että vangille järjestettävän toiminnan tuleen olla tarkoituksenmukaista ja tarpeellista (Mohell & Pajuoja 2006, 399-401). Kaiken toiminnan tulisi tukea vangin mahdollisuuksia sijoittua takaisin yhteiskuntaan täysivaltaiseksi jäseneksi sekä lisätä tämän valmiuksia itsenäiseen selviytymiseen ja kykyyn hallita omaa elämää.

Vangin tavoitteiden mukainen toiminta suunnitellaan yhdessä vangin kanssa rangaistusajan suunnitelmassa (RANSU). Pidempiaikaisille vangeille tehdään riski- ja tarvearvio (RITA) Arviointikeskuksessa jonka jälkeen päätetään vangin sijoittamisesta. Riski- ja tarvearvion tarkoituksena on selvittää niitä asioita, joihin vaikuttamalla henkilön uusintarikollisuutta voidaan vähentää. Arvioiden kautta nouse esille jokaisen yksilön omat ongelmat ja rikolliseen elämään johtavia tekijöitä. Tällaisia ongelmia löytyy usein esimerkiksi elämänhallinnasta sekä koulutustaustaan tai työ- ja toimintakykyyn liittyvistä asioista, niihin pyritään vankilassa vaikuttamaan ensi sijaisesti positiivisin keinoin.

Tämä tarkoittaa vangin aitoa kohtaamista ja elämäntilanteen huomioimista jotta osattaisiin sijoittaa kukin vanki juuri hänelle tarkoituksenmukaiseen toimintaan. Usein vangeilla on tarve osallistua erityisesti päihteiden käyttöä vähentävään toimintaan. Erittäin tärkeää vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamiselle on toiminnan ja kuntoutuksen jatkuminen siviilissä vangin vapautuessa. Sen vuoksi vankiloista käsin tehdään yhteistyötä vangin kotikunnan viranomaisten sekä kolmannen sektorin kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.) Tätä yhteistyötä tulisi kuitenkin Risen uusimman strategian mukaan lisätä edelleen, jotta uusintarikollisuusriskiä voitaisiin vähentää mahdollisimman tehokkaasti. Tällä tarkoitetaan nimenomaan vapautumisvaiheen tukitoimia. Vankilasta vapautuminen ja ensimmäiset päivät siviilissä ovat erityisen tärkeässä asemassa sen suhteen mihin suuntaan vangin elämä lähtee kehittymään. Juuret vapautteen-projektin aikana vangeille järjestettiin myös yksilöllistä palveluohjausta vapautumisvaiheessa joka jatkui siviiliin asti. Projektin lyhyen toiminta-ajan vuoksi palveluohjausta ei keretty kuitenkaan saada kunnolla toimimaan eikä palveluohjauksen tuloksia pystytty sen vuoksi arvioimaan luotettavasti (Rappe 2015: 5 - 6). Korostan edelleen yleistä puheenaihetta vankeinhoidossa, joka on palveluohjauksen puute ja tarve ohjaukseen ja tukitoimiin vankilasta vapautuessa.

3.2.1 Päihdetyö vankiloissa

Suomessa suurin osa rikoksista tehdään päihtyneenä. Päihdeongelma on keskeinen yksittäinen rikolliseen elämäntapaan johtava ja sitä ylläpitävä tekijä. Tutkimusten mukaan jopa 90 %:lla vangeista on päihdeongelma. Monella vangilla päihteidenkäytön perimmäisenä syynä on itsestä ja/tai ympäristöstä johtuva ahdistus tai välittömän mielihyväkokemuksen hakeminen. (Päihdevalvonnan opas 2/2008: 4 - 9.)

Vankiloiden ensisijainen tehtävä on rangaistusten täytäntöönpano, mutta vankiloissa tehdään paljon kuntouttavaa työtä. 2000-luvun alussa vankeinhoidossa alettiin keskustella enemmän siitä, että vankiloissa tulisi tarjota apua, hoitoa ja tukea vangeille vapauden menettämisestä rankaisemisen lisäksi. Etenkin päihdekierteessä olevien vankien ajateltiin tarvitsevan apua riippuvuutensa hoitamiseen ja poistamiseen. (Tourunen ym. 2013: 27). Vuoden 2006 voimaan astuneessa vankeuslaissa tuodaan selkeästi esille että uusintarikollisuuteen vaikuttaminen ja vankien valmiuksien lisääminen rikoksetonta elämää varten ovat tärkeitä asioita vankeinhoidossa. Jotta näihin asioihin voidaan vaikuttaa, täytyy vankeja kuntouttaa työskentelemällä päihdeongelmien hoitamiseksi erilaisten ohjelmien ja toimien avulla. (Päihdevalvonnan opas 2/2008: 4 - 9.)

Vankilassa päihdeongelmaiset yhteiskunnasta syrjäytyneet asiakkaat on mahdollista saada hoidon ja tuen piiriin ja siellä heidän on helpompi pysähtyä miettimään ratkaisukeinoja päihdeongelmiensa hoitamiseksi. Päihdetyö on olennainen osa vankeinhoitoa ja siihen oman työnkuvansa mukaisesti osallistuu koko vankilan henkilökunta.

Rikosseuraamuslaitoksen uusimman päihdestrategian tavoitteena on päihteiden liikkumisen vähentäminen ja ehkäisy vankiloiden sisällä, päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisy, päihteiden kysynnän ehkäisy tai vähentäminen vankiloissa ja turvata päihdeongelmaisen vangin pääsy päihdekuntoutukseen myös vapautuessaan sekä muutenkin pyrkiä saamaan vapautuvat vangit verkottumaan toimintaympäristöönsä siviilissä. (Päihdevalvonnan opas 2/2008: 4 - 9).

Päihdetyötä vankiloissa tehdään kolmijakoisesti. Nämä osa-alueet ovat päihdehoito, päihdekuntoutus ja päihdevalvonta. Päihdehoito käsittää muun muassa päihdearvion, vieroitus- ja katkaisuhoidon, päihdepsykiatrisen hoidon sekä opioidi-riippuvaisten korvaus- ja ylläpito-hoidon. Päihdekuntoutus tarkoittaa toimintaa jota toteutetaan yksilötöyönä sekä erilaisina päihdeohjelmina. Päihdevalvontaan kuuluu esimerkiksi päihdeettömyyden valvonta ja tarkastustoiminta. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Green care-toiminnot toimivat yhtenä osana päihdekuntoutusta. Motivoivissa ryhmissä joissa luonto on yhtenä aspektina tai toimintaympäristönä, käsitellään monenlaisia asioita joiden tarkoituksena on edistää vangin mahdollisuuksia päihteettömään ja rikoksettomaan elämään.

Päihdekuntoutusta järjestetään lähes kaikissa vankiloissa. Vankiloissa on käytössä erilaisia lyhyitä motivointiohjelmiä, joiden tarkoituksena on jakaa tietoa päihdekuntoutuksesta ja motivoida päihteettömyyteen. Tarjolla on myös pidempiä ryhmämuotoisia ohjelmia jotka perustuvat useimmiten kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan. Ne sisältävät rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa tukevia tehtäviä, luentoja ja keskusteluja. Lisäksi vankeinhoidossa on suljetulla puolella olemassa muutamia yhteisohdollisia ohjelmia. Hyvin merkityksellistä ohjelmatoiminnan lisäksi on yksilötyönä toteutettava päihdekuntoutus. Yksilökeskustelut toimivat myös monien päihdeohjelmien jatkohoitona. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Ohjelmatoiminnoissa mukana olevista vangeista osa asuu sopimusosastoilla, joissa he sitoutuvat päihteettömyyteen. Myös kaikki avolaitokset ovat päihteettömiä ja niihin pääsyn ehtona on aina sitoutuminen päihteettömyyteen ja satunnaistesteihin. Useimmissa vankiloissa vangeilla on myös mahdollisuus osallistua vertaisryhmätoimintaan, kuten AA- ja NA-toimintaan. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Vankiloissa on käytössä myös monenlaisia motivoivia toiminnallisia ohjelmia. Esimerkiksi motivoivaan haastatteluun perustuva VKM - Viisi keskustelua muutoksesta-ohjelma, joka motivoi muutokseen ja käsittelee ongelmanratkaisu- ja sosiaalisia taitoja. Cognitive Skills - ohjelma keskittyy ongelmien seurausten pohtimiseen ja valmentaa päihteettömään elämäntapaan. Myös erilaiset vapautteen valmentavat ohjelmat, perheleirit sekä kuntouttava työtoiminta sisältävät paljon päihdeongelman käsittelyä ja päihteetöntä elämäntapaa tukevia asioita. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Vangit joilla on päihdeongelma, hyötyvät usein myös muista rikoksettomaan elämäntapaan tähtäävistä ohjelmista. Tällaisten ohjelmien tarkoituksena on että vanki pystyisi omaksumaan rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan ja saamaan mielihyvää ja onnistumisen kokemuksia normaalista elämästä. Myös erilaiset vapauttamisohjelmat, perheleirit ja kuntouttava työtoiminta sisältävät paljon asioita jotka tukevat päihteetöntä elämäntapaa. Vangit hyötyvät eniten kuntoutustyöstä, johon on sisällytetty ulkopuolisia päihteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa tukevia toimia. Ennen vapautumista vangin elämäntilanne siviilissä tulisi pyrkiä järjestämään sellaiseksi että opiskelu, työ ja harrastukset sopisivat yhteen päihdekuntoutuksen kanssa. Vankilassaoloaikana on tärkeää huolehtia siitä että vangin päihteetöntä ja rikoksetonta elämää tukevat yhteydet siviiliin säilyisivät ja vapautteen valmistelu pitää aloittaa hyvissä ajoin.

Joissakin tapauksissa vanki voidaan sijoittaa tuomion loppuvaiheessa vankilan ulkopuolelle esimerkiksi päihdekuntoutukseen jotta siirtyminen vankeudesta vapauteen olisi loivempi. Myös valvotun koevapauden lisääntymisen myötä yhä useammilla vangeilla on mahdollisuus harjoitella päihdeetöntä ja rikoksetonta elämää vankilan ulkopuolella. (Portti vapauteen 2010.)

Opioidiriippuvaisille voidaan antaa korvaushoitoa tietyillä lääkkeillä, mikäli vanki on ollut korvaushoidossa jo ennen vankilaan joutumista. Korvaushoidossa olevan vangin osallistuminen päihdekuntoutukseen, toimintoihin, asuttamiseen ja avolaitokseen sijoittaminen ynnä muu vastaava arvioidaan havaitun toimintakyvyn, tarpeiden ja riskin perusteella tasavertaisesti muiden vankien kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

3.2.2 Päihdetyö Keravan vankilassa

Keravan vankilassa päihdetyötä tehdään motivoimalla, informoimalla, sitouttamalla ja testaamalla. Vankilassa tehdään ryhmämuotoista päihdetyötä sekä annetaan yksilöohjausta. Vangit voivat hakeutua päihdeohjaajan, sosiaalityöntekijän, psykologin tai pastorin vastaanotolle keskustellakseen ongelmistaan. Lisäksi vankilassa toimii erillinen päihdekuntoutusosasto jossa on käytössä WOP eli It works if you work it out-kuntoutusohjelma. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Wop - kuntoutusosasto on 8-paikkainen muusta vankilasta eriytetty päihdeetöntä sitoumusosasto, johon valitaan asukkaat haastattelujen kautta. Osasto on tarkoitettu 17 - 29-vuotiaille miesvangeille jotka haluavat muuttaa elämänsä suuntaa. Wop -kuntoutuksessa pyritään kokonaisvaltaiseen kuntoutumiseen, toimintakyvyn vahvistamiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn. Osastolle hakeutuminen ja siellä oleminen on vangeille vapaaehtoista ja vaatii sitoutumista osaston sääntöihin sekä toimintaan. Toiminta osastolla koostuu henkilökohtaisen tulevaisuus suunnitelman laatimisesta sekä yksilö- että ryhmätyön keinoin. Osaston toimintaan sisältyy akkreditoituihin päihdehoito-ohjelmiin ja rikoksetonta elämää käsitteleviin ohjelmiin osallistuminen. Lisäksi tehdään yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Osaston vangit ovat sitoutuneet osallistumaan osaston viikko-ohjelmaan joka sisältää vangeille myös työtoimintaa kuntoutuksen vastapainona. Ohjelmaan osallistuvien kanssa suunnitellaan vapautumisen jälkeistä aikaa yhdessä osaston työntekijöiden ja verkoston kanssa sekä tehdään perhetyötä. Wop -osastolla toimii kaksi työntekijää, jotka jatkavat vankien kanssa työskentelyä myös vapautumisen jälkeen. Jälkikuntouttava työ pitää sisällään ammatillisen tukihenkilön, asumisohjaajan, palveluohjaajan sekä päihde- ja mielenterveystyöntekijän tehtäviä. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

3.2.3 Työtoiminta vankiloissa

Työtoiminta vankiloissa on myös osaltaan kuntouttavaa toimintaa. Työtoiminnan tavoitteena on vangin ammattitaidon ja toimintakyvyn tai työkyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen. Tällä tavoin pyritään parantamaan vangin mahdollisuuksia itsenäiseen toimeentuloon myös vapautumisen jälkeen. Työnteko myös normalisoi vankilaelämää ja tuo arkeen rutiineja mikä auttaa sopeutumaan elämään siviilissä. Vankiloissa on kaikille vangeille tarjolla työtoimintaa, mutta vankeja ei voida pakottaa työhön.

Puolet vankiloiden työpäivistä tehdään vankiloiden taloushuollossa, kiinteistönhoidossa tai rakentamisessa ja toinen puoli tuotannossa. Tuotteet markkinoidaan valtion ja kuntien laitoksille, elinkeinoelämälle tai suoraan kuluttajille vankiloiden myymälöiden kautta. Vanki saa pientä palkkaa työtoimintaan tai muuhun toimintaan osallistumisesta. Jos vanki ei osallistu toimintaan, hänelle maksetaan ainoastaan pientä ylläpitokorvausta. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Maataloutta harjoitetaan tällä hetkellä kuudessa Suomen vankilassa, joista Kerava on yksi. Kaikissa näissä vankiloissa viljely on luonnonmukaista. Karjaa kasvatetaan Pelsolla ja Satakunnassa. Kasvihuoneviljelyä harjoitetaan Keravan ja Vilppulan vankiloissa.

3.2.4 Työtoiminta Keravan vankilassa

Keravan vankilassa sekä suljetun että avolaitoksen vangeilla on mahdollisuus osallistua erilaisiin työtoimintoihin vankilan alueella. Työtoimintaa löytyy muun muassa puusepänteollisuudesta, maataloudesta ja puutarhalta sekä korjaus- ja kunnossapitotöistä. Lisäksi vangeilla on vankilassa mahdollisuus opiskella sekä peruskoulu- että lukio-opintoja tai esimerkiksi itsenäisesti yliopisto-opintoja selliopiskeluna. Vankilassa on tarjolla myös valmentavaa koulutusta sekä ammatilliseen perustutkintoon tähtäävää koulutusta. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Avolaitosvangit käyvät työssä myös vankilan ulkopuolella muun muassa Nuuksiossa ja Sipoonkorvessa metsänhoitotöissä tai muissa siviilityö- ja opiskelupaikoissa. Avolaitosvangeilla on työntekovelvollisuus, joten osa heistä työskentelee vankilan puutarhalla, pihan kunnostustöissä tai keittiöllä. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

3.2.5 Siviilityö tai -opiskelu

Luotettavaksi katsottu vanki voi saada laitoksen johtajan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikön luvalla käydä työssä tai opiskelemassa laitoksen ulkopuolella. Siviilissä tapahtuvan työn tai opiskelun tavoitteena on edistää vangin integroitumista yhteiskuntaan ja ehkäistä vankeuden tuomia haittavaikutuksia. Tällaisissakin tapauksissa vangin työskentelyä tai opiskelua siviilissä valvotaan pistokokein. Vangille myös määritellään tarkat lähtö- ja paluuaajat. Jos vanki rikkoo siviilityö- tai opiskeluluvan ehtoja tai jos luvan myöntämiseen vaikuttaneet asiat muuttuvat, lupa voidaan peruuttaa ja tarvittaessa voidaan määrätä kurinpitorangeistus. (Rikosseuraamuslaitos 2013a.)

3.3 Luontoavusteinen kuntoutus

Keravan vankilassa on aina ollut luontoavusteista eli niin sanottua green care-toimintaa, johon tuen vankilan maaseutumaisesta ympäristöstä ja yli 100-vuotiaasta puutarhasta, joka on toiminut vankien työympäristönä. Tavoitteellista green care-toimintaa ei kuitenkaan ole vielä harjoitettu pitkään. Vuonna 2013 Keravan vankilalla aloitti Juuret vapautteen-projekti jonka tarkoituksena oli tehdä green care-toiminnasta tavoitteellisempaa kuntouttavaa toimintaa. Seuraavassa kappaleessa avaan green care-termin ja käsitteet sekä tutkimuksia joita ideologian mukaisesta kuntouttamisesta on tehty.

3.3.1 Green care-ideologia

Green care-termille ei ole olemassa suomenkielistä käsitettä, koska ideologialle ei ole keksitty riittävän kattavasti kuvaavaa suomenkielistä termiä. Syynä mahdollisesti se, että green care pitää sisällään niin monenlaisia kuntouttavia elementtejä sekä luonnon hyödyntämistä että osuvan nimen keksiminen voi olla vaikeaa. Suomessa on siis päätetty pysyä englanninkielisessä nimityksessä green care. Lyhyesti ja mahdollisimman kuvailevasti sanottuna green care-toiminta on luonnon ja maaseutumaisen ympäristön hyödyntämistä ihmisen kuntoutuksen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. (Kajander 2013: 8-9.)

Green Care-toiminta sisältää kolme peruselementtiä, jotka ovat luonto, toiminta ja yhteisö. Nämä kolme elementtiä yhdistämällä toiminta lisää ihmisten hyvinvointia. Luonnon tarkoitus on edistää, vahvistaa tai nopeuttaa kuntoutujan tavoitteiden saavuttamista. Toiminta ja yhteinen tekeminen tuottavat yleensä mielihyvää ja aktivoivat ihmistä. Näiden asioiden kautta ihminen voi kokea yhteyttä luonnon kanssa ja se antaa mahdollisuuden uusille kokemuksille ja oppimiselle. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa saa yksilön kiinnittymään yhteisöön ja voi lisätä hyväksytyksi tuleminen tunteita.

Luonto tarjoaa hyvät puitteet yhdessä tekemiselle ja kokemiselle. Luontoa voi hyödyntää monella eri tavalla. Toimintoja voi toteuttaa niin metsässä, puutarhassa, puistossa kuin maatalympäristössäkin. Parhaimmillaan yhteisöllisyys ja toisten ryhmän jäsenten tuki lisää toiminnan vaikuttavuutta. Toiminnan luonnossa ei aina tarvitse olla erityisen aktiivista, vaan se voi olla myös rauhoittumista ja havainnointia. Yhteenkuuluvuuden tunne toiminnassa voi syntyä niin vuorovaikutuksesta muiden ihmisten, kuin eläintenkin tai luonnon kanssa. (Soini & Vehmasto 2014.)

Suomeen on vuonna 2010 perustettu Green care Finland ry. Yhdistyksen tarkoituksena on määritellä green care-termille selkeät raamit, lisätä yhteistyötä alalla, lisätä toiminnan tunnettavuutta sekä kehittää ja edistää alaan liittyvää tutkimustoimintaa. Green care Finlandin mukaan green care-tyypistä eli luontoavusteista kuntoutusmuotoa voidaan käyttää sellaisten asiakkaiden kanssa, joiden kohdalla keskustelun rinnalle tarvitaan toiminnallisuutta tai yhteisöllisyyttä. (Green care Finland 2014.)

Luontoavusteisista menetelmistä ja niiden toimivuudesta on saatu positiivisia kokemuksia kaikista ikäryhmistä sekä erilaisten kuntoutujien kanssa toimimisesta. Green care Finlandin mukaan luonto- ja eläinavusteisten toimintojen hyödyntäminen kuntoutumisessa sopii erityisen hyvin asiakkaille, joilla on kuntoutumiseen liittyviä motivaatio-ongelmia tai tarvetta löytää uudenlaisia ajattelu- ja toimintatapoja. Tämä on tärkeä asia kun ajatellaan vankeinhoitoa asiakasryhmänä. Heillä on useimmilla hyvin paljon motivaatio-ongelmia kuntoutumiseen liittyen sekä tarvetta löytää uudenlaisia ajattelu- ja toimintatapoja rikollisen ja päihdemyönteisen elämän tilalle. (Green care Finland 2014.)

Myös laitospäristössä käytettynä green care-toimintojen on koettu tuovan normaalin arkielämän tunnetta joiden kautta asiakkaat ovat saaneet osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia. Green care-toimintojen toimivuutta ja hyödyllisyyttä on tutkittu muun muassa vanhusten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien sekä lasten kanssa erilaisissa laitospäristöissä. Luonto-avusteisista toiminnoista on koettu olleen hyötyä myös tilanteissa joissa asiakkaan kanssa lähdetään rakentamaan hyvää ja toimivaa vuorovaikutussuhdetta sekä haetaan luotamusta vahvistavia kokemuksia. Luonnon ja eläinten parissa toimiminen voi helpottaa ja nopeuttaa asiakkaan ongelma-alueiden selvittämistä. (Green care Finland 2014.)

3.3.2 Tutkimustietoa green-care kuntoutuksen vaikutuksista

Anna-Maria Vainionpää tutki Pelson vankien kokemuksia eläinten hoidosta Hoitotyön AMK-lopputyössään 2011. Vainionpää haastatteli seitsemää vankia, joiden kaikkien kokemusten mukaan eläinten hoitotyö oli rauhoittavaa. Eräs vanki kuvasi eläinhoidon vaikutuksia näin: ”En oo tarttenu enää unilääkkeitä, enkä muutakaan, ku koko päivän touhuu elukoitten kanssa.” (Salovuori T. 2014: 18 - 19.)

Myös Keravan vankilasta on saatu vastaavanlaisia tuloksia Heidi Kajanderin vuonna 2012 tekemän sosionomin ylempään ammattikorkeakouluun liittyvän opinnäytetyön perusteella. Kyseinen ”Mikä ihmeen Green Care?” -tutkimus tutkii luonnon ja eläinten merkitystä vankeinhoidossa. Tutkimuksessa vangit kertovat puutarhalla työskentelyn ja vankilan luontoympäristössä liikkumisen, sekä jo ikkunasta näkyvän luontomaiseman rauhoittavaksi ja eheyttäväksi kokemukseksi. Tutkimuksessa haastatellut olivat kaikki Kiskon hoito-ohjelman vankeja. He kertoivat kokeneensa luontoympäristön ja puutarhassa työskentelyn ”henkireikä” rankan hoitajakson aikana. Suurin osa haastatelluista kertoi pystyneensä unohtamaan hetkeksi raskaat päihdehoitoon ja muuhun kuntoutumiseen liittyvät asiat, mitä päihdehoitajaksolla käsitellään sekä jopa sen että ovat vankilassa. (Kajander 2013: 57 - 59.)

Eläinten hoito koettiin erityisen tärkeäksi ja mielekkääksi tehtäväksi. Keravan vankilan alueella on lampola ja lampaiden hoito oli tuolloin juuri Kiskon päihdehoito-ohjelmaan osallistuvien vankien vastuulla. Lampaiden hoitoon liittyvien tehtävien myötä vangit kokivat saaneensa vastuuta ja luottamusta henkilökunnalta. Moni haastatelluista toi Kajanderin tutkimuksessa esille myös sen, kuinka lampaiden kanssa oleminen on vankien oman kertoman mukaan rauhoittavaa ja terapeutista. Terapeuttisuutta vangit kuvasivat muun muassa näin: ”rauhottava vaikutus omaan päähän”. Lampaita kuvattiin myös ”hellyttäväiksi” ja lampaiden parissa työskentelyä muisteltiin mielellään. Lampaat koettiin oman tunne-elämän kannalta tärkeiksi, koska heidän kauttaan pystyi kokemaan empatian tunteita ja erityisesti vangit toivat esille että niiden seurassa pystyi ”olemaan oma itsensä”. Eläin ei tuomitse eikä arvostele. (Kajander 2013: 68, 70.)

Luontoavusteinen terapia voi tarkoittaa myös luonnossa tapahtuvaa toimintaa ja siitä saatuja onnistumisen kokemuksia. Esimerkiksi retkeily ja luonnossa liikkuminen ovat konkreettista toimintaa, johon liittyy usein myös terveellinen ravitsemus sekä työn ja levon vuorottelu. Kun luonnossa liikkuminen tapahtuu ryhmässä, saadaan sivutuotteena vuorovaikutuksen keinoin myös oppia uusia sosiaalisia taitoja.

Ekopsykologi Kirsi Salonen puhuu luonnon vaikutuksista affekteina, jotka tarkoittavat myönteisiä tiedostamattomia tunteita, jotka syntyvät ja vaikuttavat ihmisessä, vaikka emme itse niitä havaitse tai tunnista. Kyseinen ilmiö liittyy myös musiikin kuunteluun. Tällaisia affektioita voidaan myös tietoisesti houkutella tarjoamalla mahdollisuuksia havaita ympäristöstä piirteitä, joiden avulla on myönteinen psyykinen vointi voi lisääntyä. Rakennettu eli asutettu ympäristö ei useinkaan mahdollista tällaisia kokemuksia, koska fyysiset muodot ja äänet eivät ole rauhoittavia. Sen sijaan lähes kaikki luontoon liittyvät asiat vaikuttavat ihmisiin positiivisina affektioina. Oli sitten kyseessä marjastus, sienestys, metsässä samoilu, vapaus, rauha, hiljaisuus, eläimet, visuaalinen ympäristö, urheiluharrastukset tai muut aistikokemukset luonnossa. (Salonen 2011.)

On tutkittua että ihmisten tulisi olla päivittäin metsässä tai muualla luonnossa keskimäärin vähintään 20 minuuttia. Henkisen kuormittumisen kasvaessa, luonnossa vietetyn ajan tulisi olla vähintään kaksinkertainen. Pitkään jatkuneen stressin tasapainottuminen vaatii yli kaksi tuntia kestävän metsäannoksen. Monet tutkimukset ovat osoittaneet myös metsässä samoilulla olevan myös fyysisesti positiivisia vaikutuksia esimerkiksi verenpaineeseen ja pulssiin. Mieliala tasoittuu parissa kymmenessä minuutissa ja jännittyneisyys häviää jo muutamassa minuutissa. (Salonen 2011.)

Tutkimustieto eläinten vaikutuksesta kuntoutuksesta on vielä hyvin hajanaista, mutta on kuitenkin tutkittu että eläimet alentavat ihmisen stressiä. Tällaiset vaikutukset on dokumentoitu biokemiallisella tasolla. Tutkimuksissa on todettu että koe-henkilöiden silittäessä koiraan heidän mielihyvähormoni-tasot nousivat merkittävästi. (Odendaal 2000: 275 - 280.)

Eläinten läheisyys ja niiden koskettaminen (lämpö ja pehmeys) ovat keskeisiä rauhoittavia tekijöitä. Eläinsuhteisiin voi turvautua ja luottaa silloinkin kun läheisissä ihmissuhteissa on vaikeuksia tai niitä ei ole. Vuorovaikutus eläimen kanssa tapahtuu enimmäkseen ruumiinkielellä, sanoja ei välttämättä tarvita. Usein sanaton viestintä onkin huomattavasti sanallista aidompaa ja todellisempaa. Turvallisuutta taas luo se, että eläin ei arvioi tai luokittele sosiaalisen aseman tai muun ulkoisen ominaisuuden perusteella. Eläin suhtautuu kaikkiin olentoihin tasavertaisesti. (Yli-Viikari 2011: 5 - 7.)

Luonto, toiminta ja yhteisöllisyys ovat tutkitusti kuntouttavia sekä yleistä terveyttä ja hyvinvointia lisääviä elementtejä ja nämä kolme elementtiä ovat keskeisiä gc-toiminnoissa (Salovuori 2014: 7 - 11). Kun tarkastellaan Rikosseuraamuslaitoksen vankeinhoidolle asettamia tavoitteita, näyttäisi gc-toiminnot vastaavan niihin. Tällaisia asioita ovat muun muassa vankeuslain 1. luvussa 3 § mainittavat vangin terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämisen tukemiseen sekä vapaudenmenetyksestä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen liittyvät tavoitteet. Vankien terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämisen tukemisen puolesta puhuu myös Juuret vapauteen-hankkeen saama positiivinen vastaanotto vangeilta ja toiminnan tutkitut vaikutukset vankeihin (Green Care-opas 2014).

3.4 Juuret vapauteen-projekti

Keravan vankilassa keväällä 2013 alkaneen ja 31.12.2014 päättyneen Juuret vapauteen-hankkeen tarkoituksena oli saada Green Care-ajattelu osaksi vankilan toiminta-ajatusta. Tavoitteena oli rakentaa Keravan vankilaan kuntouttavan työn malli, jossa vankilan luontoympäristöä pyritään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti ja tavoitteellisesti Green Care-ideologian mukaan.

Projektin tarkoituksena oli myös syventää vankilan henkilökunnan osaamista ja yhteistä ymmärrystä vankien kuntoutuksesta ja vapautumisvaiheen tuen tarpeesta sekä yhteen sovittaa vankilan luontoympäristön tarjoamien mahdollisuuksien avulla kuntoutus- ja työtoimintaan. (Hankkeen loppuraportti 2014).

3.4.1 Hankkeen toiminnot

Projekti hyödynsi toiminnoissaan Keravan vankilaa ympäröivää luontoa vankien kuntoutuksessa. Hankkeen myötä vankilalla toteutettiin sekä suljetun että avolaitoksen vangeille erilaisia osahankkeita jotka sisälsivät viljelystoimintaa kasvimaalla ja kasvatustaatikoissa, pihan kunnostusta, kesäkanalaa ja lampaiden hoitoa. Lisäksi hankkeen aikana on kokeiltu luontoon liittyvää taideterapiaa, kirjallisuusterapiaa, erilaisia luontoavusteisia ryhmätoimintoja, sekä palveluohjausta vapautuville tai vapautumassa oleville vangeille. Myös vankilan henkilökunnalle on pidetty Green Care-koulutusta.

Projekti teki alusta alkaen tiivistä ja mahdollisimman laajaa yhteistyötä monien eri vankilan ulkopuolisten toimijoiden kanssa, jotta kuntoutusmallista saataisiin mahdollisimman hyvin siviiliin ulottuva. Vakiintuneiksi yhteistyökumppaneiksi projektille olivat muodostuneet Keudan aikuisopisto ja Validia ammattioppilaitos. Kolmannen sektorin toimijoista Helsingin ja Vantaan A-kilta sekä Vertaistuki Redis olivat tiiviisti mukana projektin toiminnoissa. Projektin myötä Keravan vankilan vangeille saatiin uusia opiskelumahdollisuuksia. Muun muassa talonrakennusalan perustutkintoon johtavaa koulutusta alettiin projektin myötä toteuttaa yhteistyössä Keudan aikuisopiston kanssa. Myös Validia ammattioppilaitoksen kanssa yhteistyössä aloitti ”Keravan AVA”-koulutus, jossa painotetaan opiskelu- ja työvalmiuksien sekä arjentaitojen vahvistamista sekä kuntoutumista. Koulutukseen kuuluu myös mahdollisuus yksilölliseen palveluohjaukseen. (ESR-projektin väliraportti 2014.)

Erja Rappe on tehnyt projektin onnistumisesta ja tuloksista arviointitutkimuksen. Tutkimuksen mukaan projektissa kokeiltiin ennakkoluulottomasti uusia toimintamuotoja. Vankilan vakituinen henkilökunta ei kunnolla innostunut lähtemään mukaan toimintoihin eikä pitänyt niitä tarpeellisina. Rappen mukaan vakituinen henkilökunta oli kokenut että aika ja resurssit eivät riittä kunnolla edes pakollisten asioiden hoitamiseen, joten uudet toiminnot tuntuivat ylimääräiseltä työllistämiseltä. Henkilökunnalle järjestettyyn gc-koulutukseen oli osallistunut melko vähän henkilöstöä Keravan vankilasta. Arviointiraportissa tämä arveltiin johtuvan siitä, että henkilökunta ei kokenut luonnon merkitystä kuntoutusprosessissa tärkeäksi, toteaa Erja Rappe projektin arviointitutkimuksessa. Projektin tekemän yhteistyön vankilan ulkopuolisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa arvioitiin onnistuneen projektin aikana hyvin. Projektin toimintoihin osallistuneet vangit saivat sitä kautta kontakteja erilaisiin toimijoihin joihin he voivat osallistua vapautumisen jälkeen. Projektin aikana myös tuotettiin green care-käsikirja, missä on monenlaista hyödyllistä tietoa ja toimintamalleja green care-toimintaa aloitteleville vankiloille. (Rappe 2015.)

3.4.2 Vaikutukset toimintoihin osallistuneisiin vankeihin

Arviointiraportin mukaan projektin toimintoihin osallistuneet vangit olivat kertoneet motiivikseen osallistumiseen vaihtelunhalun ja uusien asioiden kokemisen, järkevän tekemisen ja arjen taitojen oppimisen. Näiden lisäksi esiin olivat nousseet mahdollisuus vaikuttaa omaan hyvinvointiin saamalla uusia näkökulmia ja toimintamalleja päihitteettömyyden ja rikoksettomuuden tueksi sekä koulutusmahdollisuudet ja mahdollisuuden hoitaa kasveja ja eläimiä. (Rappe 2015: 9.)

Joidenkin vankien kohdalla toiminnot kuuluivat osaston toimintaan ja niihin osallistuminen koettiin pakolliseksi. Toiminnalta oli odotettu uuden oppimista, mielen rauhoittumista, mukavaa yhdessäoloa, ulos pääsemistä ja satoa. Osalla vangeista ei ollut mitään erityisiä odotuksia toiminnoilta, he olivat osallistuneet toimintoihin uteliaisuuttaan. (Rappe 2015: 9.)

Juuret vapauteen-projektin tuottamiin green care-toimintoihin ja koulutuksiin osallistui kymmeniä vankeja. Projektityöntekijän uutiskirjeiden ja ELY-keskukselle laatiman väliraportin perusteella vangeilta saatu suora palaute green care-toiminnoista projektin aikana on ollut lähes poikkeuksetta positiivista. Vangit olivat kokeneet että toimintoihin osallistuminen on lisännyt heidän sosiaalisia taitojaan jännitteettömäksi koetun vuorovaikutuksen myötä. Samalla tavalla olivat kokeneet myös henkilökunnan jäsenet. Projektin henkilökunta oli kokenut muun muassa erilaisten luontoavusteisten ryhmien onnistuneen odotuksiakin paremmin.

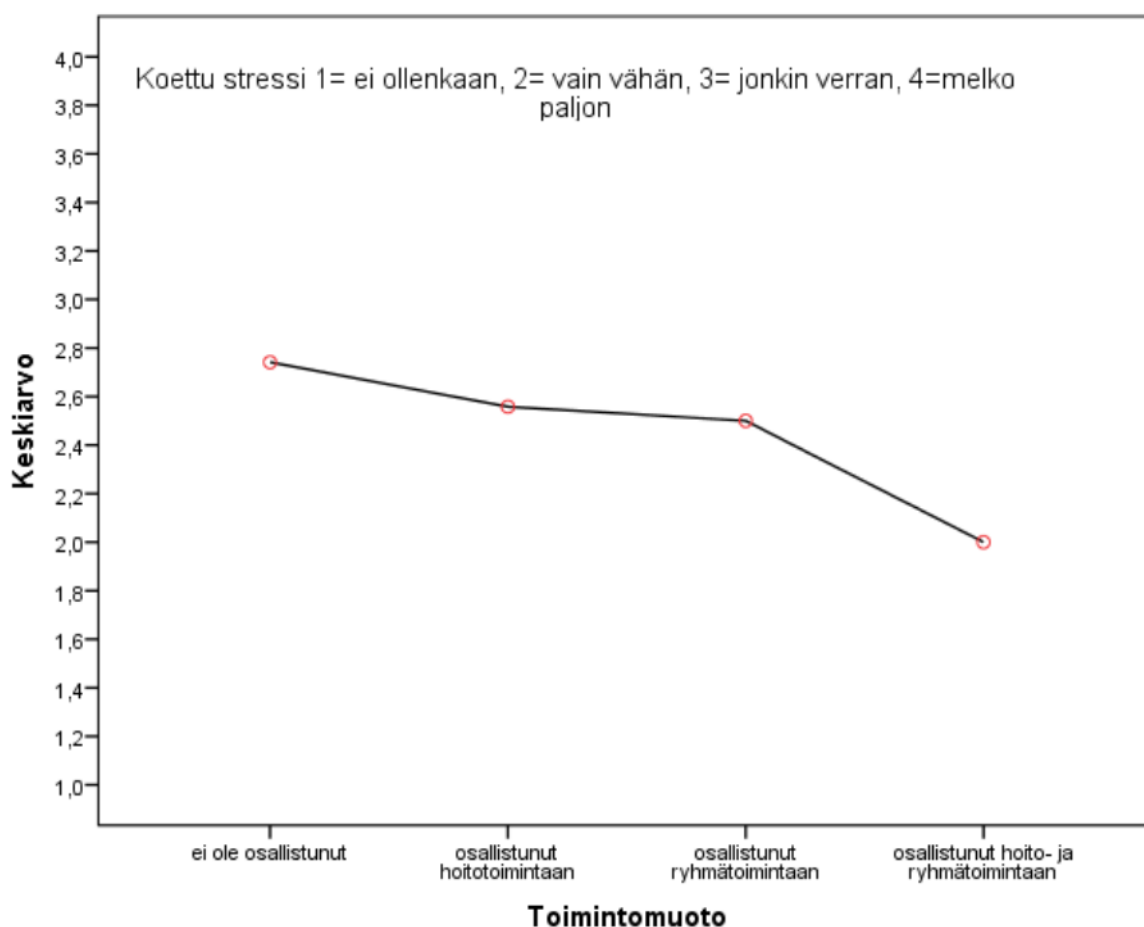
Projektin aikana green care-toimintojen vaikutuksia vankeihin oli arvioitu toimintoihin osallistuneiden vankien arvioinneilla sekä teettämällä kysely kaikille Keravan vankilan vangeille vertailun vuoksi. Projektin toimintoihin osallistuneista vangeista 30 oli osallistunut arviointeihin vuonna 2013 ja vuonna 2014 heistä 48 osallistui arviointeihin. Arviointimateriaalia oli kerätty alku- ja loppukartoitusten, toimintojen alussa ja lopussa tehtyjen mielialan itsearviointien, ryhmätoimintojen arviointien, havainnoinnin sekä haastattelujen avulla.

Arviointiin osallistuneiden vankien keski-ikä oli ollut 36 vuotta. Vuonna 2013 toimintoihin osallistuneista vangeista ensikertalaisia oli ollut 37 % ja vuonna 2014 puolet. Vuonna 2013 väkivaltarikoksista oli tuomittu nyt tai aikaisemmin 43 % vastanneista ja vuonna 2014 52 prosenttia vastanneista. Vuoden 2014 kyselyssä oli kysytty tarkemmin toimintojen vaikutuksiin liittyviä asioita. Osallistuneista vangeista päihdeongelman raportoiti 60 %, impulsiivisuuden 67 %, nopean oppimiskyvyn 65 % ja keskittymisvaikeudet 40 %. Väkivaltarikoksista tuomituista 92 % raportoiti päihdeongelman ja 86 % impulsiivisuuden. (Rappe 2015: 8 - 9.)

Tehtyjen arviointien perusteella oli voitu todeta että luonto ja siihen liittyvät toiminnot lisäsivät erityisesti henkisiä hyvän olon kokemuksia. Luonnossa oleminen ja siihen liittyvät toiminnot vähentävät stressiä tutkitusti ja henkisen hyvän olon kokemusten arvioitu olevan tähän viittaavia. Projektin myötä lisääntynyt ulkoilu ja ulkona tapahtuva toiminta olivat antaneet vangeille mahdollisuuden kokea luonnon hyvinvointivaikutukset. Kyselylomakkeiden kautta tehdyn arvioinnin myötä oli käynyt ilmi että mitä useammin oli ulkoiltu, sitä parempi oli ollut vastaajien kokemus omasta terveydentilasta ja sitä vähemmän vastaajat olivat kokeneet olevansa stressaantuneita.

Ulkoilun useudella oli nähty olevan yhteyttä myös vangin itseluottamukseen. Mitä enemmän oli ollut tekemisissä luonnon kanssa, sitä paremmin oli luottanut pystyvänsä päihteettömään elämään ja uskonut itse pystyvänsä vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Arviointiraportissa oli pohdittu sen olevan huomionarvoista, että esimerkiksi luontoon liittyviin pihanhoito- ja kunnossapitotöihin osallistuminen lisäsi ulkoilua ja siten oli myös vähentänyt vankien koettua stressiä. Stressin tunne taas oli heikentänyt vankien itseluottamusta ja omiin kykyihin uskosta päihteettömyyden ja rikoksettomuuden suhteen. (Rappe 2015: 23-25.)

Kuva 1. Toimintomuodon vaikutus koettuun stressiin (Rappe, 2015, s. 20.)

Green care-toimintojen (kasvien kasvatusta ja eläinten hoitoa) oli koettu tuottavan elpymisen ja onnistumisen kokemuksia osallistujille enemmän kuin ryhmätoiminnot tai koulutus. Kaikki green care-toiminnot oli koettu rauhoittavina ja niiden oli koettu parantavan keskittymiskykyä. Vangit olivat arviointiraportin mukaan kokeneet että luontoavusteisen toiminnon rentouttivat ja vaikuttivat mielialaan positiivisesti tuottaen ilon tunteita. (Rappe 2015: 14.)

Projektin arviointitutkimuksessa oli verrattu green care-toimintoihin osallistuneita vankeja muihin vankeihin, jotka eivät osallistuneet gc-toimintoihin. Osallistuneet olivat kokeneet keskittymiskykynsä parantuneen enemmän kuin osallistumattomat. He myös olivat kokeneet rauhoittuneensa toiminnoissa enemmän ja he olivat nähneet tulevaisuutensa positiivisempina. (Rappe 2015: 14.)

Arviointitutkimuksen perusteella saatujen tulosten mukaan vangit olivat kokeneet että toiminnan kautta he oppivat uusia, myönteisiä näkökulmia liittyen omaan käyttäytymiseen ja osaamiseen. Tämän oli havaittu johtavan parantuneeseen vuorovaikutukseen ympäristön kanssa sekä kohottavan itsetuntoa. (Rappe 2015: 12.) Kun saa onnistumisen kokemuksia ja oppii uutta se tuottaa kyvykkyyden tunteita ja kokemuksen siitä että osaa tehdä jotain ja saa aikaiseksi.

Juuret vapauteen-projektin arviointitutkimuksen tulokset sekä muut tutkimukset green care-kuntoutuksen vaikuttavuudesta joita on mainittu opinnäytetyöni luvussa 3.3.2 kertovat luontoavusteisen kuntoutuksen todellisesta vaikuttavuudesta. Vaikuttavuutensa vuoksi gc-ideologian mukainen kuntoutus vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin. Risen tavoitteena on muun muassa seuraamusten sisältöjen kehittäminen, tukitoimien lisääminen vapautumisvaiheessa ja laajempi verkostoituminen muiden viranomaistahojen kanssa. Lisäksi vankeinhoidon perustavoitteena on normalisuus-periaatteen toteutuminen ja vankien terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämisen tukemiseen liittyvät tavoitteet. Green care-toiminnot lisäävät vankien mahdollisuutta saada kokemuksia normaalista elämästä ja lisää heidän terveyttään ja toimintakykyään. Gc-toimintojen kautta vangeilla on myös mahdollisuus integroitua paremmin yhteiskuntaan palveluohjauksen ja ulkopuolisten viranomaistahojen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

3.4.3 Luonnon vaikutukset vankilan henkilökuntaan

Projektin aikana oli tehty myös vankilan henkilökunnalle kysely, minkä avulla oli kartoitettu henkilökunnan työhyvinvointia ja luontoympäristön vaikutuksia työhyvinvointiin. Kyselyyn oli vastannut kaikkiaan 38 henkilöä, joista 19 oli ollut naisia ja 18 miehiä. Arviointiraportin mukaan tulokset olivat olleet varsin positiivisia ja niistä oli käynyt ilmi että green care-toimintojen käyttö työssä liittyi parempaan työhyvinvointiin. Luonnon hyödyntäminen osana työtä lisäsi ulkoilua työpäivien aikana, mikä tukee monin tavoin hyvinvointia ja jaksamista. Tulosten mukaan luontoympäristöä työssään hyödyntävät myös kokivat viihtyvänsä työssään hiukan muita paremmin. (Rappe 2015: 25 - 26.)

Näistä tuloksista huolimatta projektin johtaja toteaa loppuraportissa että Keravan vankilan henkilökunta ei ollut kovin kiinnostunut henkilökunnalle järjestetyistä green care-koulutuksista tai ylipäätään gc-toiminnoista kuntoutusmuotona. Se oli koettu usein hyödyttömäksi vaikka kokemusta tai tietoa ei ollut. Henkilökunta oli pääosin passiivista gc-toimintojen suhteen. Sekä projektin loppuraportissa että arviointitutkimuksessa on todettu että toimintojen ”juurruttaminen” vankilan arkeen ei ole onnistunut kovin hyvin.

Projektinjohtaja on pohtinut loppuraportissa että uusien toimintatapojen saaminen osaksi päivärutiinia olisi vaatinut mahdollisesti henkilökunnan parempaa kuulemistä ja tarkempaa vankilan toimintatapojen tarkastelua, jotta uudenlaiset toimintatavat olisi voitu omaksua. (Projektin loppuraportti 2014.) Tämä herätti minut pohtimaan, että vankilan henkilökunnan eri ammattiryhmien välillä on mahdollisesti näkemyseroja sekä muita vuorovaikutusongelmia. Vankilan henkilökunnan kokemuksia green care-ideologian mukaisesta kuntouttamisesta ei ainakaan Suomessa ole aikaisemmin selvitetty tutkimuksenaomaisesti. Green care-ideologia on terminä ja varsinaisena tavoitteellisena kuntoutusmuotona verrattain tuore. Ainoastaan Erja Rappen tekemä kyselytutkimus vankilan henkilökunnan omista luontoon liittyvistä elvyttävistä kokemuksista on aihetta läheltä liippaava kyselytutkimus.

Kyselyn avulla oli selvitetty kuinka luontoon liittyvät toiminnot ja ulkoilu työpäivien aikana vaikuttivat koettuun terveydentilaan, stressiin ja työhyvinvointiin. Kyselyt ja haastattelut olivat sisältäneet kysymyksiä projektin vaikutuksesta omaan työhön sekä kysymyksiä ympäristön ja luontoympäristön merkityksistä ja käytöstä omassa työssä. Kyselyyn oli vastannut 38 henkilöä joista naisia oli ollut 19 ja miehiä 18.

Kyselytutkimuksen mukaan luontoympäristöä työssään käytti 36 % vastaajista. Naiset käyttivät miehiä hieman enemmän luontoa osana työtään. Koulutuksella ja työuran pituudella ei ollut vaikutusta koettuun terveydentilaan tai stressiin. Luontoympäristön käyttö joko yksin tai vankeiden kanssa lisäsi ulkoilua työpäivien aikana. Luontoympäristöä työssään käyttävät olivat raportoineet viihtyvänsä työssään paremmin kuin he, jotka eivät luontoa käyttäneet. Luontoympäristöä työssään käyttävät kokivat myös pystyvänsä paremmin vaikuttamaan työympäristöönsä sekä kehittämään työtään paremmin. Myös koetun terveyden ja stressin välillä oli ollut nähtävissä selkeä yhteys. Vähemmän stressiä kokevat olivat kokeneet olevansa terveempiä. (Rappe 2015: 25 - 27.)

3.5 Luonto ja eläimet vankeinhoidon historiassa

Kun katsotaan ajassa taaksepäin, luonto, eläimet ja maanviljely sekä työsiirtolat ovat olleet osa vankeinhoidon historiaa 1800-luvulta saakka. Tuolloin ihmiset olivat muutenkin enemmän yhtä luonnon kanssa ja luonto on merkinnyt heille toimeentuloa sekä selviytymistä. Nykypäivänä luontoympäristöä on yhä vähenevässä määrin tarjolla eikä sitä liitetä enää useinkaan toimeentuloon. Luonnossa liikutaan lähinnä harrastusmielessä tai luonnossa liikkuminen liittyy vapaa-aikaan. Kuitenkaan kaikki ihmiset eivät ole kosketuksissa ympäröivän luonnon kanssa juurikaan. Vieraantuminen luonnosta vähentää mahdollisuuksia pitää yllä sosiaalista hyvinvointia sekä fyysisistä ja psyykkistä terveyttä (Metsähallitus 2015). Tällä voi olla yhteyttä muun muassa väestön lisääntyneisiin mielenterveys-ongelmiin. Green care-toiminnoilla voisi olla tilausta nykyihmisten elämässä ja vankilaympäristössä.

Green Care-tyyppistä toimintaa on Suomessa ollut pitkään käytössä vankiloiden työ- ja kuntoutustoiminnoissa. Aktiivisesti luontoa vankien työ- ja kuntoutustoiminnoissa käytetään edelleen Keravan, Vilppulan, Ylitornion, Satakunnan, Pelson ja Käyrän vankiloissa. (Green Care-opas 2014: 10). Vilppulassa ja Keravalla voi myös opiskella puutarha-alaa. Keravan vankilassa luontoympäristö eläimiseen ja viljelyksineen on ollut tiiviisti liitettynä Kisko-kuntoutusohjelmaan jo yli kymmenen vuoden ajan.

Työ ja erityisesti luonnossa tehtävä työ ovat olleet kautta aikain osa vankiloiden historiaa Suomessa. 1800-luvulta saakka Suomessa luontoa on hyödynnetty vankiloiden elinkeinona sekä vankien työtoimintana. Vielä 1800-luvulla itse vankeus nähtiin suhteellisen lievänä rangaistuksena ja siihen liitetty pakkotyö koettiin rangaistuksen koventamisena. Työn tuli olla sen luontoista että ”se ei tuottanut suurempaa tyydytystä” vangeille. 1900-luvun alkupuolella vankilat siirtyivät etäämmälle asutuskeskuksista, mikä sopi sisällissodan ja laman ajan henkeen. Vankien toimeentulo kaupunkikeskuksissa sijainneissa vankiloissa saatiin korvattua raivaus- ja viljelystyöllä kauempana asutuskeskuksista. Tällöin nähtiin terveellä maalaiselämällä olevan myös terveyttä parantava vaikutus. Siihen aikaan vankien tuli työllään korvata vankiloiden ylläpidosta aiheutuneet kustannukset, joten vankiloiden alueilla kasvatettiin karjaa sekä viljeltiin maata ja osallistuttiin erilaisiin valtion rakennus- ja raivaustöihin. Säännöllisen työnteon katsottiin jo tuolloin edistävän vankeinhoidon yleisiä kasvatuspyrkimyksiä. (Ruotsalainen 2006: 13.)

Vankiloiden työtoiminnot teollistuivat kuitenkin 1970-luvulla, jolloin maaseutumaisuus ja maanviljely vähenivät vankiloissa. Tällöin myös käsityönomaiset valmistustavat ja työmuodot vähenivät. Muun muassa Riihimäen vankilan hallinnassa oli Sammaliston tila vuoteen 1972 saakka, kunnes se siirrettiin Valtion polttoainekeskukselle. Riihimäen vankilassa maataloustyöt työllistivät suurimman osan vankeja siihen saakka. Pelson ja Sukevan vankilat on perustettu alun perin varavankiloiksi joiden tarkoituksena on ollut vankityöllä kuivattaa laajat suoalueet viljelykäyttöön. (Rikosseuraamuslaito 2015c.)

Suomenlinnan vankila on perustettu 1971 Suomenlinnan peruskorjaus- ja entisöintitöitä varten. Suomenlinnassa luonto on keskeisessä osassa ja ulkona tehtävä työ työllistää tälläkin hetkellä suurimman osan vangeista. Keravan vankila on ollut vuodesta 1891 alkaen käytössä ollut suljettu laitos. Vankilan alueella toimiva puutarha on työllistänyt vankeja alusta alkaen ja lisäksi vankilassa harjoitetaan maanviljelyä vankityönä. (Rikosseuraamuslaitos 2015c.)

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tutkimuksessa käytetyt menetelmät sekä kuvailen opinnäytetyön tutkimusosuuden suorittamista. Näiden lisäksi käyn läpi millä tavoin keräsin tutkimusaineiston sekä miten se on analysoitu. Lopuksi otan esille tutkimuksen etiikkaan ja eettiseen suorittamiseen liittyviä asioita.

4.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli hankkia tietoa siitä millaisia kokemuksia vankilan henkilökunnalla on Green Care-toiminnoista, niiden hyödyllisyydestä sekä toimivuudesta vankilan arjessa. Tarkoituksena on selvittää myös mahdollisia gc-toimintoihin liittyviä kehittämiskohteita vankilaympäristössä esimerkiksi arjen toimivuuden ja sujumisen kannalta.

Koska tutkimukseni aiheena ovat henkilökunnan kokemukset green care-toimintoihin liittyvästä kuntoutuksesta, oli mielestäni aiheellista kysyä samalla haastateltavilta heidän suhtautumistaan kuntoutukseen vankeinhoidossa yleisesti jotta voin tehdä johtopäätöksiä onko muuhun kuntoutumiseen suhtautumisella vaikutusta green care -toimintoihin liittyvään kuntoutukseen suhtautumisen kanssa. Seuraavana tutkimuskysymykset, joihin hain vastauksia teema-haastatteluilla.

1. Miten haastateltavat henkilökunnan jäsenet suhtautuvat kuntouttavaan vankityöhön yleisellä tasolla?
2. Millainen näkemys haastateltavilla on gc-ideologian mukaisesta toiminnasta ja sen hyödyllisyydestä vangeille?

4.2 Tutkimusmenetelmät

Aineiston keruun suoritin haastattelemalla Keravan vankilan henkilökunnan jäseniä. Päätin toteuttaa aineiston keruun puolistrukturoituina haastatteluina lomakekyselyn sijaan. Siihen päädyin koska aihepiiri on sen verran laaja että se vaatisi mahdollisesti tarkennuksia puolin ja toisin sekä avointa keskustelua riittävän luotettavien tulosten saamiseksi. Haastattelut suoritettiin nauhoitettuna teemahaastatteluina.

4.3 Aineiston keruu

Haastateltava joukko valikoitui tutkimukseen vapaaehtoisuuden kautta. Työelämän yhteishenkilö Heidi Kajander laitto puolestani vankilan koko henkilökunnalle yhteisen, minun laatimani sähköpostiviestin, jossa pyysin vapaaehtoisia ilmoittautumaan haastateltaviksi. Riittävän laajan ja kuvaavan tutkimustuloksen saavuttamiseksi minulla oli suunnitelmissa haastatella 8-10 työntekijää. Toiveenani oli saada mahdollisimman laajalla skaalalla haastateltavia eri ammattiryhmistä. Loppujen lopuksi sain vapaaehtoisia haastateltavia kasaan 8 mikä oli ihan riittävä, jopa liian suuri määrä sen hetkisiin resursseihini nähden.

Haastateltavista 3 oli miehiä ja 5 naisia. Osa heistä oli avolaitoksen puolelta ja osa suljetulta. Haastateltavien joukossa oli 4 erityisohjaaja, 2 rikosseuraamusesimiestä ja kaksi vartijaa. Erietyisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikilla haastateltavilla oli ammattikorkeakoulu- tai yliopistotason tutkinto.

Haastateltava joukko ei koostunut gc-kuntoutuksen kanssa tekemisissä olleista tai kyseisen kuntoutusmuodon ”kannattajista”. Vaan joukossa oli ihan tavallisia vartijoita sekä erityistyöntekijöitä jotka työskentelevät aivan toisenlaisissa kuntoutustehtävissä vankilalla. Haastateltavien anonymiteetin säilymisen vuoksi ehdotin haastatteluita pidettäväksi Tikkurilassa Laurea ammattikorkeakoulun tiloissa. Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet tarpeelliseksi anonymiutta, vaan toivoivat että haastattelu pidetään vankilalla heidän työpaikoillaan. Joten osa haastatteluista toteutettiin vankilalla.

Valitsin haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi tutkimuksen luonteen vuoksi. Kun tarkoituksena on selvittää henkilöiden kokemuksia ja näkemyksiä asioista näin haastattelun parhaimmaksi vaihtoehdoksi. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelu tutkimusmenetelmänä sopii erityisesti silloin, kun kysymyksistä saataviin vastauksiin voisi muutoin jäädä liian paljon tulkinnanvaraa. Tarkasti ennalta määritellyt kyselylomakkeet eivät anna haastateltavalle mahdollisuutta selittää tai avata mielipidettään laajemmin. Haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esille myös asioita, joita tutkija ei välttämättä ole ennalta osannut ajatella tai kysyä. Teemahaastattelu antaa myös haastattelijalle mahdollisuuden vaihtaa kysymysten järjestystä ja näin ollen haastattelusta voi saada keskustelunomaisen, eikä haastateltavan ajatuksenkulkua tarvitse katkaista. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 36.)

Ajattelin että puolistrukturoitu haastattelumenetelmä sopisi hyvin kun minulla ei ole lainkaan aikaisempaa haastattelukokemusta. Keskusteleva haastattelu antaa myös paremman mahdollisuuden väärinymmärrysten välttämiseen. Teemahaastattelussa haastateltavilla on myös mahdollisuus vastata monisanaisemmin ja syvällisemmin, vaikka se osittain kohdistuisikin jo seuraavaan kysymykseen. Haastatteluiden aluksi kävin jokaisen haastateltavan kanssa läpi vaitiolovelvollisuuteeni liittyvät asiat. Haastattelut sujuivat melko jouhevasti ja sain pidettyä kysymysjärjestyksen aika hyvin kasassa. Ensimmäisten haastattelujen jälkeen muutin hiukan kysymysjärjestystä luontevammaksi. Joidenkin haastateltavien kohdalla jätin joitakin kysymyksiä kysymättä, kun haastateltava vastasi itse kysymykseen jo aikaisemmin haastattelun kuluessa. Tällaisessa tilanteessa kerroin kysymyksen haastateltavalle ja kertasin haastateltavan vastauksen, jolloin haastateltavalla oli mahdollisuus täydentää vastaustaan, mikäli haastateltava koki sen tarpeelliseksi.

Teemahaastattelu on strukturoidun ja avoimen haastattelun välimalli. Siinä ei ole tarkkoja valmiiksi asetettuja kysymyksiä, mutta se ei myöskään ole täysin vapaata keskustelua. Teemahaastattelussa on valmiiksi, nimensä mukaisesti teemat eli aiheet, joista tutkittavan kanssa keskustellaan. Aiheiden järjestyksellä ei ole väliä, vaan haastateltavan kanssa voi edetä teemoittain, sen mukaan mikä tuntuu luontevimmalta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 208.)

4.4 Aineiston analyysi

Haastattelut on toteutettu muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta Laurea-ammattikorkeakoulun tiloissa Tikkurilassa. Nauhurina käytin Laurealta lainattavaa sanelukonetta. Haastattelut siirsin muistitikulle ja myöhemmin purin ja litteroin ne lähes sanasta saan. Materiaalia litteroidessani jätin haastattelumateriaalista pois joitakin täytesanoja kuten ”tota” ja ”niin ku”. Nauhoitettua haastattelumateriaalia kertyi yhteensä noin 5 h 8 minuuttia, haastattelut olivat kestoltaan noin 30 minuutin mittaisia. Lyhin oli 23 minuuttia ja pisin 1 h 10

minuuttia. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 83 sivua. Haastattelu on hyvä aineistonkeruumenetelmänä sen vuoksi, että tällöin haastateltavalla on mahdollisuus kertoa mielipiteitään, toimia aktiivisesti ja vaikuttaa siten haastattelun kulkuun. Lisäksi haastattelussa tutkija voi esittää lisäkysymyksiä tai pyytää perusteluja haastateltavan mielipiteille, kun taas kyselytutkimuksessa se ei ole mahdollista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 205 - 206.)

Teemahaastattelu sopii mielestäni hyvin kokemusten tutkimiseen ja kuvailemiseen. Teemahaastattelua suositaan kun halutaan saada kvalitatiivista tietoa tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelu menetelmänä on ikään kuin keskustelua tutkijan ja haastateltavan välillä. Teemahaastattelun on tarkoitus kulkea tutkijan ehdoilla ja tutkijan tehtävänä on vuorovaikutuksen keinoin selvittää tutkimuksen kohteena olevia asioita. (Eskola & Vastamäki 2007: 25 - 26.)

Aineiston analysoinnin tarkoituksena oli saada tiivistetysti esille haastateltavien tietoa ja kokemuksia aiheesta hakemalla vastauksia opinnäytetyössä määriteltyihin tutkimuskysymyksiin. Tulosten analyysimenetelmänä oli laadullinen sisällönanalyysi jossa käytin apuna teemoittelua. Teemoittelu jota käytin aineiston analysointina, muistuttaa luokittelua, jossa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään eri aihepiirien mukaan, mutta lukumäärien sijaan korostetaan teeman sisältöä. (Silius 2008: 4 - 6).

Teemoittelu on suositeltava analysointitapa käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Tällöin haastattelunauhoista voi helposti poimia tutkimusongelman kannalta oleellista tietoa. Teemoittelua voi jatkaa pidemmällekin, sen avulla aineistosta saadaan esille erilaisia vastauksia ja tuloksia esitettyihin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta: 174 - 179.)

Litteroinnin jälkeen palasin tutkimuskysymyksiini ja hain niihin vastauksia aineistosta. Tulostin kaiken litteroidun materiaalin ja merkitsin ne H1-H8-merkein (haastateltava 1 - haastateltava 8). Tämän jälkeen alleviivasin tutkimuskysymyksiini vastauksia antavat asiat erivärisillä tusseilla jonka jälkeen teemoittelin ne tutkimuskysymysten alle vastaavuuksien mukaan. Jokaisen tutkimuskysymyksen alle tein alaluokat joihin sijoitin haastateltavien vastaukset samankaltaisuuksien mukaan omiin ryhmiinsä.

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Olin ennen haastatteluja suorittanut Keravan vankilassa yhden työharjoittelun, joten Keravan vankilan henkilökunta oli minulle enemmän tai vähemmän tuttua. Otin tämänkin asian huomioon haastatteluissa ja mietin vaikuttaako asia jollain tavalla haastatteluiden kulkuun tai haastateltavien kertomuksiin kokemuksistaan. Olin kuitenkin ollut työharjoittelussa, enkä varsinaisessa työsuhteessa Keravan vankilaan ja antanut itsestäni melko neutraalin kuvan harjoittelussa. Joten ajattelin että se olisi mahdollisesti vain positiivinen asia haastatteluja ajatellen, kun haastateltavista ainakin osa tiesi minut entuudestaan. Haastattelut sujuivat hyvin ja olen edelleen haastattelujen jälkeen sitä mieltä että ”tuttuuteni” ei ainakaan ollut negatiivinen asia haastattelujen sujumisen eikä myöskään materiaalin luotettavuuden kannalta. Kaikki haastattelutilanteet sujuivat myönteisesti ja mielestäni niissä oli avoin ja luottavainen ilmapiiri.

Haastatteluja tehdessäni kiinnitin huomiota siihen että en tuo haastattelutilanteissa liiaksi esille, omia sen hetkisiä käsityksiäni tutkittavaan aiheeseen liittyen. Hypoteesini oli että vankilan eri ammattiryhmien välillä on ristiriitoja työn kokonaistavoitteisiin ja toteutustapoihin liittyen. Omien mielipiteiden ja näkemysten ulkoistaminen myös haastattelutulosten analysointivaiheessa oli tärkeää, jotta voin saada tutkimukseen mahdollisimman objektiivisen ja puolueettoman tulokulman. Tutkijana pyrin katsomaan aihetta ja aineistosta esiin nousseita tuloksia mahdollisimman monesta eri näkökulmasta ja pyrin kirjoittamaan ne selkeästi auki.

Opinnäytetyön laajuus on sitä luokkaa että pystyin haastattelemaan tutkimusta varten enintään 8 henkilöä. Kysyin vankilan johtajalta sähköpostitse lupaa tehdä aiheesta tutkimuksen ja haastatella sitä varten vapaaehtoisia henkilökunnan jäseniä eri ammattiryhmistä. Johtaja antoi epäröimättä luvan tutkimuksen tekemiseen ja korosti sähköpostissaan, sitä että jokaisella työntekijällä on oikeus osallistua tutkimukseen ja antaa haastattelu niin halutessaan. Pyysin myös johtajaa osallistumaan tutkimukseen, mutta hän ei ilmoittautunut vapaaehtoiseksi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan muistilistaan oli hyvä verrata, kun pohdin eettisyyttä. Tarkastelin muistilistaa tutkimusprosessini aikana ja huolehdin että pidin kiinni hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyvistä asioista. Kävin läpi tieteellisen käytännön loukkauksiin kuuluvat asiat, joita ovat vilppi tieteellisessä toiminnassa, piittaamattomuus hyvistä tieteellisistä käytännöistä, nämä pitävät sisällään plagioinnin, sepittämisen ja havaintojen vääristelyn sekä anastamisen. (TENK 2012)

Aineistoa analysoidessani huolehdin siitä että tutkimustulokset ovat todella aineistosta ja siitä vedettävistä johtolangoista esiin nousseita, eikä omia päätelmiäni siinä mielessä että ne edustaisivat tuloksia joita olisin henkilökohtaisesti toivonut. Huolehdin myös siitä että lähteenä käyttämäni materiaali on kirjoitettu selkeästi lähdeluetteloon ja lähdeviitteet löytyvät tekstistä. Tutkimustuloksia kirjoittaessani huomion ettei suorista sitaateista ole mahdollista tunnistaa ketään haastateltavaa anonymiteetin säilymisen vuoksi. Haastatteluiden aluksi kerroin kaikille haastateltaville että haastatteluaineisto tuhoetaan tutkimuksen jälkeen ja tulokset kirjoitetaan niin että kukaan haastateltavista ei ole tunnistettavissa tekstistä. Tietysti pienessä työyhteisössä voi olla mahdollista että joku tunnistaa suorista sitaateista jonkun henkilön lausunnon. Tämä kuitenkin vaatii sen, että tutkimukseen osallistunut henkilö on kerhtonut osallistuneensa tutkimukseen tai tehnyt sen tietoisin valinnan, että hänet haastateltiin vankilalla jolloin anonymiteettia ei voida varmistaa.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa tuon esille aineiston analysoinnin kautta saatuja vastauksia tutkimuskysymyksiin. Hain kahteen tutkimuskysymykseeni vastauksia teemahaastatteluilla. Teemahaastattelut sisälsivät neljä teemaa joissa jokaisessa oli alakysymyksiä. Varsinaiset tutkimuskysymyksetni olivat: Miten haastateltavat henkilökunnan jäsenet suhtautuvat kuntouttavaan vankityöhön yleisellä tasolla ja minkälainen näkemys haastateltavilla on gc-ideologian mukaisesta toiminnasta ja sen hyödyllisyydestä vangeille.

5.1 Kuntouttavaan työhön suhtautuminen

Haastattelun ensimmäisessä teemassa pyysin haastateltavia kertomaan kuinka he suhtautuvat kuntouttavaan työhön vankilassa yleisellä tasolla ja millaiseksi kuntouttavan vankityön tulisi kehittyä. Teemakysymys sisälsi viisi niin sanottua alakysymystä. Alakysymyksillä kartoitettiin myös haastateltavien mielipiteitä kuntouttavista ohjelmatoiminnoista ja kuntouttavan työn kehitystarpeista. Yleisesti kuntouttavaan työhön suhtautumisen tarkoituksena oli kartoittaa korreloiko se green care-ideologian mukaiseen kuntouttamiseen suhtautumisen kanssa. Ennakko-olettamuksena minulla oli että yleisesti kuntouttavaan työhön suhtautumisessa on paljon ristiriitaa esimerkiksi eri ammattiryhmien välillä.

Vastoin ennako-olettamuksiani kahdeksasta haastateltavasta kaikki olivat sitä mieltä että kuntouttava työ vankilassa on olennainen ja tärkeä osa vankeinhoitoa. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä että kuntouttava työ kuuluu tai ainakin sen pitäisi heidän mielestään kuulua kaikille henkilökunnan jäsenille, ammattiryhmästä riippumatta.

Vastaajista kaikki olivat sitä mieltä että vankeinhoidossa kuntouttavaa toimintaa on kaikki, päivärytmistä lähtien. Jokainen haastateltava piti tärkeänä arjen rutiineja ja siihen sisällytetyjä ohjelmatoimintoja, työtoimintaa, opiskelua sekä yksilötyöskentelyä vankien kanssa.

Arjen rutiinit ja sängystä ylös nouseminen sekä toimintaan osallistuminen nousi hyvin vahvasti esille jokaisessa haastattelussa kuntouttavan toiminnan tärkeimpänä ensimmäisenä elementtinä.

H4: ” No kyl mun mielestä se on aika merkittävässä roolissa vankilassa että jos ei vankilassa olis minkään näköstä kuntouttavaa toimintaa tai kuntoutuksellista näkökulmaa nii eihän mitkään asiat muuttuis sen vankeuden aikana. Ohjelmatoiminnot, erilaiset ryhmät, työskentely, koulutukset, kaikki toiminta myös ihan jokapäiväinen kanssakäyminen et niinku huomioidaan toista ihmistä ja kohdataan toinen ihminen.”

H7: ”Nykyisen strategian mukaan jokaisen pitäisi tehdä päihdetyötä/ kuntouttavaa työtä. Vuosien aikana on tapahtunut muutosta siten että ei ole enää niin selkeästi lainvalvonnan tai turvallisuuden sektoria ja sosiaalityön sektoria. Tähän on varmasti vaikuttanut muun muassa se että on tullut uusia strategioita ja visioita.”

Kaksi haastateltavaa kahdeksasta toi kuitenkin esille että Keravan vankilassa uusista linjauksista huolimatta kuntouttavan työn ei yleisesti ajatella kuuluvan kaikille.

H5: ”Mun mielestä se kuuluu kaikille, mutta esimerkiksi tässä talossa ajatellaan niin että kuntouttava työ kuuluu kaikille muille paitsi vartijoille ja turvallisuuspuolen esimiehille ja se raja pidetään aika tiukkana. Mutta sitten siellä on joitain jotka ei pidä sitä rajaa niin tiukkana. Kun suunta on se että pienennetään sitä kuilua siinä välissä. Mutta mun mielestä se kuuluu kaikille. Se inhimillistää sitä tekemistä vankien kanssa.”

Tässä teemassa kysyin myös vastaajien mielipiteitä erilaisista kuntouttavista ohjelmatoiminoista. Lähes kaikki olivat sitä mieltä että tarjolla pitäisi olla enemmän syventäviä pidempikestoisia ohjelmia. Haastateltavien näkemyksen mukaan kuntouttavan työn ohjelmatoimintaa pitäisi pystyä kohdentamaan paremmin sellaisille vangeille, jotka ovat oikeasti motivoituneita. Haastateltavat pitivät kaikenlaista ohjelmatoimintaa tarpeellisena, mutta suurin osa koki että pidempikestoisia hoidollisia ohjelmia tai sitoumusosastoja pitäisi olla enemmän.

Kukaan ei pitänyt vankilassa tällä hetkellä toiminnassa olevia ohjelmia tai ryhmiä hyödyttöminä, mutta suurin osa haastateltavista ajatteli pidempikestoisten ja tavoitteellisempien ohjelmien hyödyttävän vankeja eniten.

H4: ”Ne (akkreditoidut ohjelmat) on ihan hyviä, mutta kyllähän ne on aika semmosii pintaraapasuja. Ennemmin ne on ehkä sellasta herättelyä, aloittelua.”

H7: ”Olen huolissani pidempiaikaisten hoidollisten ja ohjelmallisten kurssien vähäisyydestä.”

H6: ”No jotenki tuntus että aika paljon on tullut erilaisia nyt enemmän niinku lyhyempiä ja se on mun mielestä vähän niin että itse näkisin että semmonen pidempi vois toimia paremmin.”

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä että vankilassa pitää olla tarjolla monipuolisesti erilaisia ryhmiä ja toimintoja. Yhtä mieltä oltiin myös siitä että tarvitaan sekä yksilö- että ryhmämuotoista kuntoutusta. Päihdeongelmien hoitamisen tärkeys nousi esiin jokaisessa haastattelussa. Kolme kahdeksasta haastateltavasta nosti esiin vertaistuen merkityksen ja kaksi tuen ja kuntoutuksen jatkumisen siviiliin.

H8: ”Kyllä mä uskon, mun näkemyksen mukaan ainakin nää molemmat pitkäkestoiset Kisko ja Wop ovat hyödyllisiä. Se punainen lanka on kuitenkin vaikea erottaa sieltä. Mutta kaikkein tärkein pointti on se että mitä tapahtuu vapautumisen jälkeen. Se voi olla vaikka kaupungin sosiaalityöntekijä joka on se juttu. Hoitojatkumot ohjelmien kautta ovat tärkeitä ja vertaistukihomma on tärkeää.”

H2: ”Kyl enemmän oon sen kannalla että kaikki jotka kävis jotain samaa ohjelmaa niin olis myös samalla osastolla et tavallaan se ohjelman hyöty sitten siinä, vertaistukee pystyis hyödyntään. Henkilökohtainen mielipide on se että jos vangit on siellä täällä ja käy jonku kurssin ja palaa siihen samaan yhteisöön (vankilassa) missä niinku on oheiskäyttöä ja niin se hyöty siitä sitten niin en tiiä.”

Aineistosta nousi esiin vahvasti ohjelmatoimintojen kohdentamisen tärkeys jotta aidosti motivoituneet vangit voisivat päästä mukaan toimintaan. Kohdentamisella tarkoitettiin sitä että kiinnitettäisiin enemmän huomiota siihen ketä tai millaisia vankeja valitaan mihinkin ryhmään tai toimintoon. Sekä sitä kuinka valintojen eteen tehdään esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä. Tässä korostettiin vankien yksilöllistä kohtaamista ja toimintojen kohdentamista siten että osallistuvat vangit oikeasti hyötyvät toiminnasta. Yksi haastateltava nosti esiin ajatuksen siitä että kohdentamista voisi parantaa haastatteleamalla aina kaikki hakijat ja tekemällä laajempaa yhteistyötä valvontahenkilökunnan kanssa motivoituneiden vankien saamiseksi kurssille.

H5: ”Tää eriiä vähän mun mielest yleisestä mielipiteestä, mutta kun on miljoona erilaista pikkukurssia niin niit vois vähän laajentaa niin et vähän syvennettäis niitä ja kaikki hakijat haastateltais ja kysyttäis vaikka osaston vartijoilta et mitä mieltä ootte et voisko tästä olla hyötyä kun ne vartijat kuitenkin tuntee ne vangit kaikkein parhaiten.”

H6: ”Sen pitäisi olla sitä pitkäkestoista ja keskittyä niihin motivoituneisiin tyyppeihin. Mun mielestä niitä resursseja ei pitäisi tuhata järjestämällä kaikenlaisia lyhyitä kokkikerhoja. Mun mielestä kaikkia ei voi kuitenkaan parantaa.”

5.2 Haastateltavien näkemykset gc-toiminnoista

Tämän osion tarkoituksena oli kartoittaa millainen näkemys tai tietous haastateltavilla on gc-ideologian mukaisesta toiminnasta ja ovatko he itse osallistuneet gc -toimintoihin työssään. Kahdeksasta haastatellusta seitsemällä oli selkeä perustieto siitä, mitä tarkoittaa luontoavusteinen eli green care -ideologian mukainen kuntouttaminen. Ainoastaan yksi haastatelluista ilmoitti että ei tiedä kyseisestä ideologiasta oikeastaan mitään. Lähes kaikki haastateltavat toivat esille sen että Keravan vankilassa on aina ollut luonto osana vankeinhoitoa ja luontoavusteista kuntoutusta on siinä mielessä ollut aina olemassa.

H8: ”Mun mielestä se on luontoelementit ja niitä käytetään ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen, hyvinvoinnin palauttamiseen ja ylläpitämiseen. Se on aktiivista toimintaa, se on myös aktiivista ajattelua. Se on luonnossa liikkumista, eläinten hoitoa, kasvien kasvattamista. On tutkittu sitä että metsässä liikkuminen lisää ongelmanratkaisutaitoja, stressihormonitasot vähenee ja hyvinvointi lisääntyy.”

H2: ”Käytetään kaikkia luonto- ja eläin elementtejä osana toimintaa. ehkä se..hyödynnetään sitä mitä on esimerkiksi Keravalla sitä riittää..sitä luontoa ja eläimiä..niin hyödynnetään sitä niin paljon ku on mahdollista ja otetaan se osaksi sitä toimintaa.”

Muutama haastatelluista kertoi alkaneensa miettiä luontoa kuntouttavana elementtinä Juuret vapauteen-projektin myötä. Haastateltavista kenelläkään ei ollut mitään gc-ideologian mukaista kuntouttamista vastaan ja kaikki kannattivat luontoavusteisten toimintojen jatkumista. Kaikki olivat sitä mieltä että Keravan vankilan hieno maaseutumainen ympäristö eläimiseen tulee säilyttää ja hyödyntää ehdottomasti.

H6: ”Se on semmonen asia mikä tekee Keravan vankilasta Keravan vankilan. Jos on tällöinen ympäristö niin olisi hölmöä jättää käyttämättä..”

H2: ”Jos vaan tuota resursseja talosta löytyy niin miks ei hyödynnettäis noita alueita ja jotain palstaviljelyä ja muuta niin ku sanoin että ihan riittävästi ihmisiä tuolla vaan makoilee ja se ei oikeesti vaadi mitään hirveitä fyysistä kuntoa eikä psyykkistäkään..et ilman muuta sitä pitäis jatkaa ja pitäis löytyy resurssit siihen sitte..”

Haastatelluista puolet oli osallistunut jollain tavalla gc-toimintoihin työssään tai heillä oli jokin kosketuspintaa kyseisenlaisiin toimintoihin. Muutamalla haastatellusta oli erilaisia ideoita luonnon hyödyntämisestä vankienhoitotyössä.

H2: ”En ollu itse niin tiiviisti mukana siinä...Enhän mä ollu ku sivusta seuraaja (projektissa). Mä en pois sulje sitä etteikö sitä vois laajentaa..itse asiassa mä oon semmonen mä oon aina tuota miettiny..en mä tiedä onko se green care, mutta jos tuolla alueella viljellään aina kaikenlaisia niin miks ei olis vaik semmonen pieni myyntipiste viikonloppuna tapaamisissa. Nostettas esiin niitä Keravan vankilassa viljeltyjä..ja myös jauhoja ja kauraryynejä, koska ne on niin paljo parempii ku kaupan.”

Kuitenkin ainoastaan yksi haastatelluista toi esille että olisi halukas oma-aloitteisesti edistämään tai kehittämään kyseisen toiminnan laajentamista vankilassa. Tätä asiaa ei suoraan haastateltavilta kysytty, mutta ainoastaan yksi haastateltava nosti esille että haluaisi olla mukana toiminnan kehittämisessä.

Vaikka gc-toimintoihin ja niiden hyödyllisyyteen suhtauduttiin positiivisesti tai vähintään neutraalisti, nähtiin ne siitä huolimatta jonkin verran vaivalloisina ja ”hihulointinakin”. Useaan kertaan haastattelujen aikana törmäsin siihen, että haastateltavat toivat esille, ettei gc-toiminnoista ainakaan mitään ”haittaakaan voi olla.” Aineistosta kävi ilmi että gc-toimintojen käyttämisen koetaan vaativan muita ohjelmatoimintoja enemmän perustelemista. Ainakin kaksi haastateltavaa toi esille arvelevansa, että perusteleminen liittyy perinteiseen muutosvastarintaan jota ilmenee aina kun jotain uutta luodaan ja kokeillaan.

H7: ” Se vaatii henkilökunnalta tietynlaista heittäytymistä. Gc -toiminnot tarvitsevat usein enemmän perustelemista joten siinä mielessä halukkuutta ja heittäytymistä ja uskoa siihen.”

H3: ” Kyllähän ne istuu, ne otettiin vähän huumorilla. Mutta ne istu heti käyttöön. Kanatki jäi tänne, vaikka aluksi naurettiin, ne kesäkanat on ollu ympäri vuoden. Tuolla ne huutelee eikä niistä varmaan kukaan enää luopuisikaan. Nii-tä ryhmiä kun saataisiin vielä syksyllä rullaamaan.”

5.3 Haastateltavien kokemukset toimintojen hyödyllisyydestä

Tässä osiossa hain vastauksia siihen näkevätkö haastateltavat gc-ideologian mukaisesta kuntoutuksesta olevan hyötyä vangeille. Puutarha vankien työpaikkana ja sekä lampaiden hoito on kuulunut Keravan vankilan arkeen jo vuosien ajan. Kaikki kahdeksan haastateltavaa olivat sitä mieltä että gc-toiminnot ovat tarpeellisia ja ainakin jossain määrin hyödyllisiä vangeille.

Kaikki haastateltavat olivat myös sitä mieltä että luonnossa toimiminen ja tekeminen lisäävät yleistä hyvinvointia ja on mielekästä. Luonnossa liikkumisen ajateltiin edistävän sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä ja luonnon hyödyntäminen kaikenlaisessa toiminnassa nähtiin positiivisena asiana.

H2: ”Ne (vartijat) on huomannu että vangit on ollu innostuneita ja halunnu hoitaa sitä (laatikkoviljelyt) niin nekin on tajunnu...”

H8: ” Kyllä mä pidän sitä (luontoavusteisia toimintoja) tärkeimpänä. Ei välttämättä tarvitse nostaa jalustalle, mutta pitäisi sisällyttää kaikkeen toimintaan.”

H4: ” Antaa (luontoavusteiset toiminnot) mahdollisuuden luoda sen aika monenlaisille erilaisille vangeille..kyl se mun mielestä iskee aika moneen.”

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä että Keravan vankilan luontoa pitää hyödyntää ainakin jossain määrin vankeinhoidossa. Oli sitten kyse työtoiminnasta tai muusta terapeuttisesta toiminnasta. Viidellä kahdeksasta haastateltavasta oli esimerkkejä ja konkreettisia havaintoja luontoavusteisten toimintojen positiivisista vaikutuksista vankeihin.

Haastateltavien kokemusten mukaan luontoavusteiset toiminnot ovat herättäneet vangeissa muun muassa empatian tunteita ja suojelun halua. Tunteiden näyttäminen on ollut helpompaa ja vangeista on välittynyt positiivisuus ja aito ilo. Positiivisena asiana haastateltavat ovat laittaneet merkille myös sen että kasvien kasvattamisen ja eläinten hoidon myötä vangit ovat oppineet ottamaan vastuuta ja itseluottamus on lisääntynyt.

H8: ” Se vahvistaa minäkuva. Eläin ei kysy tuomiota, kun sä vaan kohtelet sitä hyvin, tuot sille ruokaa niin se pitää susta. Ne ei käännä mulle päätä tai selkää vaan ne ihailee ja on riippuvaisia. Siinä on sellaisia korjaavia elementtejä. Hyvin kohdeltu eläin luottaa hoitajaansa. Niille voi myös jutella. Vangit on kertoneet että kaikenlaista on tullut lampaille juteltua.”

H5: ” Kyl mun mielestä vaikuttaa aika moniinki silleen et ne on saanu jostain pienestä oliosta pitää huolta niin se vaikuttaa siihen muuhunkin aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen. Kyl tuollakin yhdellä vangilla itku pääsi kun yks karitsa kuoli vaikka hän kuinka yritti hoivata ja pitää sylissä ja juottaa tuttupullosta.”

Moni haastateltavista toi esille että on huomannut vankien olevan ylpeitä heille annetusta vastuusta ja vastuun otto on opettanut vangeille sitoutumista ja rutiineja. Eläinten hoito ja kasvien kasvattaminen vaativat vastuun ottoa. Esille nousi myös konkreettisen kasvun näkeminen ja eläinten auttaminen. Ne ovat tuoneet onnistumisen kokemuksia vangeille mistä vangit ovat olleet ylpeitä. Tällaiset asioiden ajateltiin olevan korjaavia kokemuksia ja vaikuttavan vankien itsetunnon kasvamiseen. Kaikki haastateltavat ottivat esille laatikko- ja palstaviljelyn toimivana ja positiivisena asiana. Monet haastateltavista olivat huomanneet laatikkoviljelyn olleen suljetun puolen vangeille erityisen mieluinen juttu. Aineistosta nousi esille myös yhtenevä mielipide siitä että vangit lähtevät lähes aina mielellään ulos ja töihin puutarhalle tai muihin pihahommiin. Puutarhalle tai muuten luonnossa tekeminen lisää mahdollisuuksia yhdessä henkilökunnan kanssa tekemiseen. Se tuo toimintaan inhimillisyyttä ja luo ilmapiiristä välittömämmän ja otollisemman monenlaiselle keskustelulle. Mikä taas herättää ihmisessä positiivisia tunteita kun huomaa että omat mielipiteet ja näkemykset otetaan huomioon ja asioista keskustellaan.

H2: Ja sit on siin varmaan vähän semmosta myös että kun vankilasa muut sanelee koko ajan että mitä sun pitää tehdä..mennään normien ja sääntöjen mukaan. Niin kyl ne tuolla green care-toiminnoissa on saanu..käsitin ainakin että yhdessä on mietitty että mitä..että on semmonen päätäntävalta mitä ei vankilassa muuten, niin kylhän se on aika et sä voit itse vaikuttaa mitä sä haluat..se on varmaan niinku ihan hyvä”

H5: ” Mä oon huomannu että jos nää oikeesti näkee jotain kehittyvän ihan silmin nähden niin sitten kiinnostus pysyy enemmän kuin just jossain että käydään vähän hiomassa jotain puupalikkaa tuolla. Kun kasvitki kasvaa niin ne tulee ihan innoissaan kertoon että meidän herhneet on jo näääään isoja ynnä muuta. Yleinen mielialan kohentuminen on selkeä.”

H2: ” Niin jos et sitä hoida niin kasvit kuolee tai muuta..niin kyllähän tämmönen vastuun ottaminen on aina hyvä ihmiselle ja sit on siin varmaan vähän semmosta myös että kun vankilassa muut sanelee koko ajan että mitä sun pitää tehdä.. mennään normien ja sääntöjen mukaan. Niin kyl ne tuolla on saanu..käsitin ainakin että yhdessä (henkilökunnan kanssa) on mietitty asioita..että myös semmonen päätäntävalta mitä ei vankilassa muuten oo...”

5.4 Green care-toiminnot käytännössä vankilan arjessa

Tämän teeman tarkoituksena oli selvittää kuinka hyvin haastateltavat kokevat erilaisten green care-toimintojen istuvan ja toimivan vankilan arjessa. Toinen tarkoitus oli selvittää onko toiminnoissa havaittu olevan kehitettävää. Tämän teeman alla oli neljä alakysymystä ja niiden avulla selvitin myös mikä on haastateltavien näkemys siitä miten green care-toiminnot tulevat jatkossa näkymään Keravan vankilan arjessa ja toiminnassa.

Vanhat toiminnot kuten puutarhatoiminta ja lampaiden hoito nähtiin mutkattomina ja toimivina asioina. Kanalatoiminta on haastateltavien mielestä istunut myös hyvin toimintaan mukaan. Kaikki haastateltavat toivat esiin laatikkoviljelyn ja viljelyspalstat ja kokivat niiden toimineen hyvin, vaikka haastattelujen aikaan laatikkoviljelyjen jatkuminen oli vielä epäselvää ja sekin oli alkuun aiheuttanut keskustelua vankeinhoitohenkilökunnassa. Kasvimaatoiminta nähtiin edullisena ja hyvin vähän resursseja kuormittavana toimintana, mitä kannattaisi ehdottomasti jatkaa. Toiminnan nähtiin olevan mielekäs ja hyvä aktiviteetti vangeille.

Kolme haastateltavaa kahdeksasta nosti esiin projektin aikana toimineen Lähde-ryhmätoiminnan positiivisena lisänä, jolle toivoisi jatkoa.

H4: ” No siis kyl mä ite näkisin että ainakin just nuo viljelysmaatit tässä suljetulla puolella, ne on merkityksellinen asia niille miehille jotka pääsee niitä tekemään. Avolaitoksen ryhmälle näkisin selkeän paikan ja niin ku mun mielestä se oli se jotenkin ehkä yksi merkittävimmistä elementeistä kun siihen ryhmätoimintaan nivottiin perhe ja lapset mukaan.”

H7: ” Ryhmätoiminta on iso asia jota voisi jatkaa, palstaviljely, ihan hyvin toimiva ja ok asia, resurssit jotka tarjoavat kaiken kaivinkoneesta ja mullasta lähtien, niin miksi ei hyödynnettäisi.”

Haastateltavista viisi kertoivat projektin aikana olleen valvonnallisia resurssiongelmia kun green care-toimintoja oli lisätty huomattavasti. Aineiston perusteella tämä johtui muun muassa tiedonkulun ongelmista. Kuormittavat tilanteet aiheuttivat painetta ja stressiä valvontahenkilökunnalle. Toimintaa ei ollut aina suunniteltu ja tiedotettu kunnolla tai kaikkia asioita ei ollut otettu huomioon. Tällöin se kuormitti ja vaikeutti valvontahenkilökunnan työtä.

Nämä tilanteet vähensivät ajoittain valvonnan resursseja muualta, mikä taas vaikutti valvontahenkilökunnan mielialaan ja johti negatiiviseen kokemukseen green care-toiminnoista. Myös jonkinlaista yleistä tiedotustilaisuutta gc-toiminnoista henkilökunnalle ennen projektin alkamista olisi kaivattu.

H5: ”Hyvin järjestettynä istuu oikein mallikkaasti, mutta se että jos ei oo tarpeeksi ennakoitu ja järjestetty niin sitten se hankaloittaa sen toiminnan onnistumistakin ja myös arjen pyörittämistä kun on tietyt pienet resurssit. Pitäs aina mieltä tarkemmin miten toteutetaan.. montako vartijaa pitää olla mukana kun mennään esimerkiksi marjametsään.”

H3: ”Tiedonkulku on aina huonoa vankilassa. Oletetaan että tiedetään vaikka ei sitä vielä tiedetä. Se että kerrotan yhdelle ei tarkoita että kaikki tietää. Se ei voi olla vain suullista, olisi pitänyt tulla meidän työryhmiin.”

Aineistosta nousi esiin myös näkemys siitä että green care-toiminnalla oli uhka nousta itse itseään vastaan. Valvontahenkilökunta oli ainakin yhden näkemyksen mukaan kokenut, että toiminta oli nostettu muiden toimintojen yläpuolelle. Tästä oli haastateltavan mukaan syntynyt valvontahenkilökunnalle vaikutelma, ettei heidän työtään arvosteta riittävästi eikä heidän mielipidettään toimintoihin liittyen kysytä.

*H4: ”No siis kyl mun mielestä on kohtuu jouhevasti tänne istunu. Toki tiedän että sit taas jos valvontahenkilöstöltä kysyttäs niin eivät varmaan oo samaa mieltä, Koska he kokivat että se työllisti heitä tolkkuttomasti. Mutta siinä koh-
taa korostettiin liikaa sitä green carea ja sen takia tuli takkuja vastaan. Risti-
riitaa valvonta- ja kuntoutuspuolen henkilökuntien välillä. On se sit muutos-
vastarintaa tai sitä että sitä (gc:tä) nostettiin korkeammalle tasolle kuin
muut..mikä korosti sitä että valvontaa ei arvostettais ja että vain kuntoutus
on tärkeää ja tarpeellista..”*

Haastateltavista kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä että green care-toimintojen tulee aina olla osa Keravan vankilan toimintaa. Erityisesti puutarhatoiminta, lampaat ja lampaiden hoito sekä muut pieneläimet koettiin sellaisiksi elementeiksi jotka tekevät Keravan vankilasta ainutlaatuisen. Viisi kahdeksasta toi esille että vankilalla olisi mahdollisuuksia laajempaankin green care-toimintaan jos vaan resursseja riittää.

H7: ”Resurssit, jos vaan resurssit riittää, mahdollisuuksia on tosi paljon. Käytännössä siinä (green care) on aina ollut. Nyt voidaan toteuttaa sitä kuntoututtavan työn nimikkeellä, kun gc-toiminta on saanut nyt pohjaa siinä omassa arvostuksessaan. Niin sen ei tarvitse aina olla vain vahingossa tullut osa jotain toimintaa.”

H2: ”Mä uskon että niin kauan kun Keravan vankila pysyy tolla tontilla niin se jatkuu ja jatkuu niin ku laajempaan jos on innokas työntekijä joka sitä ajaa ja sit jos ei oo työntekijää niin sitten se varmaan pyörii sen puutarhan ympärillä mikä siinä on aina ollut..”

5.5 Kehitystarpeita

Haastatteluiden perusteella kehitettävää on green care-toimintojen laajentamisessa ja toimivuudessa. Näiden asioiden kehittäminen vaatisi että valvontahenkilöstö otettaisiin tiiviisti mukaan toimintojen suunnitteluun. Valvontahenkilökunnan kokemuksella ja vankitunteuksella ajateltiin olevan merkitystä esimerkiksi silloin kun valitaan vankeja mukaan erilaisiin toimintoihin ja ryhmiin.

Toisena asiana nousi esille koko henkilökunnalle pidettävät tiedotustilaisuudet. Haastateltavien mukaan toiminnot ja asiat saivat huomattavasti positiivisemmän vastaanoton, jos niistä tiedotettaisiin etukäteen henkilökunnalle ja koko henkilökunta otettaisiin mukaan toimintoihin alusta lähtien.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä kappaleessa esittelen tulosten perusteella tekemäni johtopäätökset ja pohdinnan. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi: Miten haastateltavat henkilökunnan jäsenet suhtautuvat kuntouttavaan vankityöhön yleisellä tasolla ja millainen näkemys haastateltavilla on gc-ideologian mukaisesta toiminnasta ja sen hyödyllisyydestä vangeille. Haastateltavia henkilökunnan jäseniä oli kahdeksan ja he osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Tutkimuksen vapaaehtoisuus täytyy ottaa myös huomioon tutkimustuloksia ja niiden yleistettävyyttä tarkasteltaessa. Tätä asiaa pohdin sekä tässä johtopäätös-osiossa että opinnäytetyön prosessi-osiossa.

6.1 Haastateltavien suhtautuminen kuntouttavaan työhön vankilassa

Ennen haastatteluja minulla oli sellainen käsitys että vankilassa on melko paljon ristiriitoja eri ammattiryhmien välillä sekä näkemyseroja jo kuntouttavan vankityön tarpeellisuudenkin suhteen. Tällainen käsitys minulle on muodostunut vankilassa suoritettujen työharjoittelujen myötä. Kaikki tutkimuksessa haastatellut olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että kuntouttava työ kuuluu tai ainakin sen pitäisi kuulua kaikille työntekijöille vankilassa.

Kukaan haastateltavista ei siis tuonut esille että kuntouttava työ ei kuuluisi hänen työnkuvaansa. Tässä kohtaa lienee tarpeellista kerrata että haastatelluista 5 oli naisia ja 3 miehiä. Haastateltavat työskentelivät vankilassa rikosseuraamusesimiehen tehtävissä, vartijoina tai erityisohjaajina. Kaikilla haastateltavilla oli joko ammattikorkea- tai yliopistotason tutkinto.

Kaksi haastateltavaa toi esille, että kuitenkin kaikki Keravan vankilan henkilökuntaan kuuluvat eivät ajattele kuntouttavan työn kuuluvan heille. Näistä kokemuksista toinen oli vartijana toimivan kokemus ja toinen toimi erityisohjaajana. Näkemysten mukaan Keravan vankilassa joillakin henkilökunnan jäsenillä on selkeä raja siinä, että kuntouttava työ ei kuulu vartijoille eikä turvallisuudesta vastaaville esimiehille. Tällainen ajattelu on ristiriidassa Rikosseuraamuslaitoksen uusien linjausten ja esimerkiksi uusimman päihdetyön strategian suhteen.

Linjausten (Rikosseuraamuslaitos 2011a) mukaan vankiloissa tulisi keskittyä seuraamusten sisältöjen ja vaikuttavuuden kehittämiseen, uusintarikollisuusriskin vähentämiseen ja rikollisen käyttäytymisen katkaisemiseen. Vankiloissa tärkeää on myös keskittyä vankeusrangaistusten vaikuttavuuden kehittämiseen. Vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä että se lisäisi mahdollisimman paljon vangin valmiuksia sopeutua yhteiskuntaan ja elää rikoksetonta elämää. Strategian mukaan tilaratkaisut ja toimintamallit tulisi myös järjestää sellaisiksi että kuntouttavan toiminnan järjestäminen suljetuissa vankiloissa voitaisiin mahdollistaa (Rikosseuraamuslaitos 2011a).

Kaikkien vankilan henkilökunnan jäsenten tulisi tehdä työtään tavoitteenaan se, että vangeilla olisi mahdollisimman hyvät mahdollisuudet palata takaisin yhteiskuntaan täysivaltaiseksi jäseneksi. Mikäli valvontahenkilökunta ajattelee että heidän työnkuvaansa ei kuulu kuntouttavan työn tekeminen tai siihen osallistuminen, on muidenkin henkilökunnan jäsenten vaikea tehdä työtään tuloksellisesti, Risen asettamien tavoitteiden mukaan. Valvonnalliset tehtävät ovat suuressa roolissa vankilassa ja sen vuoksi turvallisuuspuolen tuki ja panos on tärkeää kuntouttavan ja tavoitteellisen työskentelyn mahdollistamiseksi.

Kun kaksi haastateltavaa kahdeksasta tuo esille että vankilassa ei kaikki henkilökunnan jäsenet ajattele kuntouttavan työn kuuluvan valvontahenkilökunnan jäsenille tai turvallisuudesta vastaaville esimiehille, on se jo aika merkittävä määrä. Tästä voidaan tehdä johtopäätös siitä, että Keravan vankilan valvontahenkilöstö tai turvallisuudesta vastaavat esimiehet eivät ainaakaan kaikki suhtaudu vankien kuntouttamiseen positiivisesti. Tai he eivät kaikki näe kuntouttamista kokonaisvaltaisena, kaikille henkilökunnan jäsenille kuuluvana tehtävänä. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet haastateltavat itse henkilökohtaisesti olivat kuitenkin sitä mieltä, että kuntoutus on osa kaikkien vankilassa työskentelevien työtä. Joten korostan jälleen haastateltavien koulutustaustaa, mikä mahdollisesti vaikuttaa heidän työ-orientaatioonsa sekä muuhun tietotaitoon mikä voi auttaa ymmärtämään ja näkemään asioita suurempina kokonaisuuksina.

Opinnäytetyötäni tehdessä tutustuin muihin aihetta läheltä liippaaviin tutkimuksiin ja tässä kohtaa tuon esille Anssi Peräkylän tekemän tutkimuksen (Peräkylä 1997: 19, 52) jonka tarkoituksena oli kuvata miten vartijan työn tulkintakehitys vaikuttaa heidän toimintaansa. Kyseinen tutkimus sivuaa myös sitä, millaisena vartijat näkevät vankilan muun henkilökunnan työn ja sen tarkoituksen.

Peräkylän tutkimus on jo parin kymmenen vuoden takaa, mutta siitä huolimatta vaikuttavat tulokset joiltakin osin hyvin samanlaisilta, kuin minun käsitykseni kahden työharjoittelun jälkeen. Harjoitteluiden myötä olen saanut sellaisen käsityksen että kuntouttavan puolen ja valvontahenkilöstön välillä on melko paljon ristiriitoja ja näkökulmaeroja sekä yhteistyöongelmia. Peräkylän saamien tulosten mukaan vartijat suhtautuivat esimerkiksi psykologeihin epäilevästi. Tutkimuksessa heidän mielestään psykologit olivat liian hyväuskoisia suhteessa vankkeihin, eivätkä he osanneet riittävästi huomioida työssään vankilaturvallisuutta ja sen tuomia vaatimuksia (Peräkylä 1997: 19, 52).

Peräkylän tutkimuksen mukaan vartijat hyväksyivät psykologien ja sosiaalipuolen työntekijöiden olemassa olon vankilassa, mutta kokivat ongelmaksi sen että työntekijäryhmien välillä ei ole keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä. Tämän arveltiin johtuvan muun muassa työtehtäviin liittyvien näkökulmien erilaisuudesta. (Peräkylä 1997: 52 - 53.) Opinnäytetyöni tuloksista löytyy vastaavuuksia Peräkylän tekemän tutkimuksen tulosten kanssa. Haastatteluissa muun muassa ilmeni että valvontahenkilökunta on kokenut Juuret vapauteen-projektin aikana että heidän työtään ei kunnioiteta eikä heidän mielipidettään kysytä gc-toimintojen suhteen. Tällaisen kokemuksen kertoja ei itse toiminut vartijana, mutta oli havainnut ja kuullut tällaisia kokemuksia olleen valvontahenkilökunnalla. Johtopäätökseni mukaan vartijoiden tällaiset kokemukset liittyvät eri työntekijäryhmien välisiin näkökulmaeroihin ja ymmärtämättömyyteen toisten työn suhteen.

Halusin kartoittaa yleisesti kuntouttavaan työhön suhtautumista jotta voisin nähdä onko sillä yhteyttä green care-ideologian mukaiseen kuntouttamiseen suhtautumisen kanssa. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet haastateltavat suhtautuivat itse henkilökohtaisesti kuntouttavaan työhön positiivisesti ja ajattelivat sen olevan tärkeää ja tarpeellista vankeinhoidollisesti. Suhtautuminen oli samanlaista kaikkeen kuntouttavaan toimintaan, eikä haastateltavien suhtautuminen eronnut gc-toimintojen tai muun kuntouttavan toiminnan välillä. Haastateltavien suhtautuminen vankeinhoitoon vaikutti olevan Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaista. Näiden arvojen mukaan jokaisen alalla työskentelevän toimintaa tulisi ohjata muun muassa ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus ja usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa (Mohell & Pajuoja 2006: 393).

Kaikilla haastateltavilla oli ammattikorkeakoulu- tai yliopistotason tutkinto, mikä mahdollisesti vaikuttaa heidän työ-orientaatioonsa sekä näkemyksiinsä kuntouttavan työn tarpeellisuudesta. Vankilassa on kuitenkin paljon valvontahenkilökuntaa jotka eivät ole korkeasti koulutettuja. Esimerkiksi vartijana toimiminen ei vaadi korkeakoulututkintoa.

Pohdin että valvontahenkilökunnan negatiivinen suhtautuminen vankien kuntoutukseen voi olla osittain opittua. Tällainen johtopäätös siksi, että yksi haastateltava koki että nuorempi valvontahenkilökunta suhtautuu kuntouttamiseen positiivisemmin kuin iällisesti vanhempi, pitkään talossa ollut valvontahenkilökunta. Tätä pohdintaani puoltaa myös Peräkylän tutkimus. Peräkylän tutkimuksen mukaan (Peräkylä 1997: 109 - 111) vanhat työntekijät siirtävät omat näkemyksensä uusille vartijoille, mikä sisäistetään tehokkaammin kuin koulutuksesta saatu tieto ja oppi. Peräkylä vaatiikin että vartijoiden vuorovaikutusta vankien kanssa sekä yhteistyötä muiden työntekijäryhmien kanssa lisättäisiin. Tämä tukee myös minun johtopäätöksiäni moniammatillisen yhteistyön tarpeellisuudesta ja yhteistyön yleisestä lisäämisestä. Tällöin jokainen ammattiryhmä voisi kunnioittaa ja ymmärtää paremmin toisen työn tarkoitusta ja tehtäviä. (Peräkylä 1997: 109 - 111.)

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä että kuntouttavaa työtä vankilassa on kaikki, päivärytmistä lähtien. Jokainen haastateltava piti erityisen tärkeänä arjen rutiineja ja siihen sisällytettyä toimintaa. Päihdetyön tärkeys nousi jokaisessa haastattelussa esille. 90 %:lla vangeista on päihdeongelma ja suurin osa rikoksista Suomessa tehdään päihteiden vaikutuksen alaisena. Päihdetyötä vankilassa tehdään kaikissa ammattiryhmissä. Päihdetyöhön kuuluu muun muassa testaaminen, valvonta, kuntoutus, ohjaus ja hoito.

Kaikilla haasteltavista oli selkeitä näkemyksiä ja mielipiteitä kuntouttavan vankityön kehitystarpeista. Olin yllättynyt kuinka yhteneväisiä näkemyksiä haastatelluilla tämän suhteen oli. Erityisesti suljetun puolen henkilökunta näki pitkäkestoisemmat ja hoidolliset ohjelmatoiminnat tarpeellisina. Aineistosta nousi esiin huoli pitkäkestoisten ohjelmien ja sitoumusosastojen tarjonnan vähäisyydestä. Toinen yhteneväinen mielipide oli erilaisten ohjelmatoimintojen kohdentamisen tärkeys, jotta toimintaan saataisiin mukaan motivoituneimmat vangit. Tämän ongelman nähtiin koskevan niin gc-toiminnan ohjelmatoimintoja kuin muitakin ryhmiä ja koulutuksia. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden mukaan vangeille järjestettävän toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja tarpeellista (Mohell & Pajuoja 2006: 399 - 401). Joten tässä kohtaa olisi jälleen tarvetta moniammatilliselle työskentelylle. Valvontahenkilökunnan ja turvallisuuspuolen työntekijöiden kanssa tehtävä yhteistyö olisi tärkeää, jotta toimintoihin saadaan mukaan sellaiset vangit jotka siitä todellisuudessa eniten hyötyvät.

Tärkeänä asiana aineistosta nousi esiin myös vertaistuen merkitys ja toimivien viranomaiskontaktien rakentaminen siviiliin. Rikosseuraamuslaitoskin on asettanut tavoitteita, joihin pääsemiseksi Rise on nimennyt tarvitsevansa muun muassa laajempaa verkostoitumista yhteiskunnan muiden palveluntarjoajien kanssa (Rikosseuraamuslaitos 2011a). Gc-toiminnot antavat vangeille mahdollisuuksia tutustua yhteiskunnan palveluntarjoajiin toimintojen kautta. Gc-toiminnot myös lisäävät vankilan yhteistyötä ja verkostoitumista muiden viranomaistahojen ja kolmannen sektorin kanssa.

6.2 Henkilökunnan näkemykset luontoavusteisesta kuntouttamisesta

Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat tiesivät mitä luontoavusteinen kuntouttaminen pääpiirteittään tarkoittaa. Haastateltavista noin puolet oli osallistunut jonkinlaiseen gc-toimintaan työssään vankilassa. Muutama haastatelluista kertoi Juuret vapauteen-projektin vaikuttaneen siihen, että oli alkanut miettimään luonnon kuntouttavaa merkitystä ja luonnon mahdollisuuksia kuntoutustyössä. Kaikki olivat sitä mieltä että luontoavusteisten kuntoutusmuotojen tulisi aina olla osa Keravan vankilan toimintaa.

Kaikki haastateltavat näkivät vankila-alueella olevan paljon potentiaalia erilaisille gc-toiminnoille. Kuitenkin haastateltavista vain yksi toi esille olevansa itse valmis kehittämään tai laajentamaan luontoavusteisia toimintoja vankilalla. Vain yksi haastateltavista käytti tällä hetkellä luontoavusteisia menetelmiä työssään aktiivisesti tai oma-aloitteisesti. Tosin haastattelussa ei suoraan kysytty haastateltavilta halukkuutta osallistua gc-muotoisen kuntouttamisen kehittämiseen tai käyttämiseen omassa työssään. Näitä asioita kuitenkin sivuttiin jokaisessa haastattelussa.

Tulosten mukaan toimiviksi rutiineiksi saadut gc-toiminnot eivät ole ongelma arjessa. Toimivina gc-toimintoina pidettiin jo pitkään vankilalla olleita toimintoja, kuten puutarhaa työpaikkana, lampaiden hoitoa, pihatöitä sekä uusista kokeiluista laatikko- ja palstaviljelyä ja kanalatoimintaa. Tulosten mukaan gc-toimintojen käytön koetaan tarvitsevan enemmän perusteluja kuin muiden kuntouttavien toimintojen ja sillä koetaan yleisesti olevan ”hihhuloinnin” maine. Tämän moni haastateltava oli laittanut merkille, vaikka he eivät itse niin kokeneet. Kaikki haastateltavat itse suhtautuivat gc-ideologian mukaiseen kuntouttamiseen ja hyödyllisyyteen joko positiivisesti tai myönteisen neutraalisti. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä että Keravan vankilan luontoympäristö kannattaa ehdottomasti hyödyntää kuntoutuksessa. Tässä kohtaa on tarpeellista korostaa jälleen sitä, että haastateltava joukko ei ollut mitenkään erityisesti gc-ideologiaan ”vihkiytynyttä” porukkaa. Haastateltavat kokivat kuitenkin että olisi ”silkkää tyhmyyttä jättää luonto hyödyntämättä”.

Monella haastateltavista oli konkreettisia kokemuksia gc-toimintojen hyödyllisyydestä vangeille. He kertoivat havainneensa luontoavusteisten toimintojen vaikuttavan vankeihin positiivisesti. Toiminnot olivat heidän mielestään herättäneet vangeissa empatian tunteita, tunteiden näyttäminen oli ollut luontevaa ja vangeista oli välittynyt positiivisuus ja aito ilo. Haastateltavat olivat laittaneet merkille myös että toiminnot olivat opettaneet vangeille vastuun ottamista ja sitoutumista. On tutkittua että kun kontrolli ja positiiviset kokemukset lisääntyvät jollakin elämän osa-alueella, on sillä todettu olevan vaikutusta elämäntilanteen kannalta myös muilla osa-alueilla. (Russell & Farnum 2004: 39 - 55).

Henkilökunnan tekemät havainnot gc-toimintojen vaikutuksista vankeihin, vastasivat myös Erja Rappen Juuret vapautteen-projektin arviointiraportissa saamia tuloksia (Rappe 2015: 27). Näitä tuloksia toin esille kappaleessa Toimintojen vaikutukset vankeihin. Kukaan haastateltava ei kertonut havainneensa gc-toiminnoista olevan vangeille mitään negatiivisia vaikutuksia. Haitat ja ongelmakohtat ovat tulosten mukaan valvontahenkilökunnan resurssiongelmissa sekä tiedonkulkuun liittyvissä asioissa.

6.3 Gc-toimintojen istuvuus vankilaan käytännössä

Tutkimuksesta ilmeni että valvontahenkilökunta oli projektin aikana kokenut gc-toimintojen kuormittaneen liikaa heidän työtään. Tuolloinhan gc-toimintoja oli luonnollisesti lisätty huomattavasti, tavallisten vankilan toimintaan jo pitkään kuuluneiden luontoavusteisten toimintojen lisäksi. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä että valvontahenkilökunnan liiallinen kuormitus gc-toimintojen vuoksi johtui osittain huonosta tiedottamisesta ja heikosta yhteistyöstä sekä puutteellisesta suunnittelusta.

Valvontahenkilökunta oli kokenut joutuneensa tekemään gc-toimintoihin liittyviä valvontatöitä riittämättömillä resursseilla. Tämä oli ajoittain näkynyt resurssipulana muiden päivittäisten tehtävien hoitamisessa. Johtopäätökseni on, että tämä on luonnollisesti aiheuttanut valvontahenkilökunnassa negatiivisia tunteita ja vaikutelman siitä ettei kuntouttava puoli arvosta heidän työtään. Tämä taas on johtanut negatiivisiin asenteisiin gc-toimintoja kohtaan. Tässä kohtaa on kuitenkin syytä muistaa myös eri ammattiryhmien välillä mahdollisesti olevat vuorovaikutus- ja näkökulmaongelmat ja erot sekä perinteinen muutosvastarinta. Peräkylän tekemä tutkimus kertoo valvontahenkilökunnan ja kuntouttavan työn tekijöiden näkökulmaeroista ja huonosta yhteistyöstä mikä vaikuttaa negatiivisesti toisen työntekijäryhmän tekemään työhön suhtautumiseen (Peräkylä 1997: 52 - 53).

Peräkyläkin on todennut tutkimuksessaan että valvontahenkilöstön ja kuntouttavan puolen työntekijöiden välillä on ristiriitoja. Peräkylän tutkimuksen mukaan vartijat näkevät kuntoutustyön toissijaisena tehtävänä valvontatehtäviin verrattuna eikä niitä aina ole toivottu olevan ollenkaan. Tutkimuksen mukaan valvontahenkilökunta kokee vankien pääsevän liian helpolla osallistuessaan kuntouttaviin toimintoihin ja kuntouttavien toimintojen koettiin Peräkylän mukaan aiheuttavan vartijoille lisää työtä ja vaivaa. Vartijat olivat kokeneet että kuntouttavalle työlle ei jää rutiinitehtävien lisäksi aikaa. Ongelmaksi oli koettu myös kuntouttavien toimintojen ja kontrolloinnin yhteen sovittaminen. (Peräkylä 1997: 106 - 108.)

Muutosvastarinta on myös asia johon törmätään usein työelämässä. Muutosvastarinta on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin välinpitämättömyys. Gc-toiminnot ovat herättäneet henkilökunnassa keskustelua, mielipiteitä ja ajatuksia, joka kertoo mahdollisesti siitä että asia on työntekijöille jollain tapaa merkityksellinen. Ilman muutosvastarintaa ei tapahdu kehitystäkään. Asioista pitää keskustella, aitoa osallistamista ei ole mielipiteiden kartoittaminen ja niiden pohjalta tehtävät päätökset, vaan henkilökunnan jäsenet tulisi ottaa mukaan pohtimaan jo itse muutostarpeita. Sitä mihin tarvitaan muutosta ja miksi. (TTL 2014.)

Aineistosta kävi ilmi että gc-toimintojen koetaan tarvitsevan enemmän perusteluja kuin muiden ohjelmatoimintojen. Tämä johtunee siitä että gc-toiminnot sijoittuvat yleensä luontoon ja vankilan ulkopuolelle, jolloin mukaan tarvitaan aina valvontahenkilökuntaa. Muiden ohjelmatoimintojen kanssa ei tarvita samalla tavalla perusteluja, mahdollisesti sen vuoksi koska ne pyörivät pääosin vankilan sisällä kuntouttavan puolen työntekijöiden vetäminä. Valvonnalliset asiat ovat selkeästi ongelma gc-toiminnoissa. Valvonnan tarpeellisuus ja sitä kautta resurssi-ongelmat vaikeuttavat toiminnan sujumista ja istuvuutta vankilan arkeen. Tutkimustulosten perustella olisi tarpeellista tarkistaa valvonnan resursseja ja ottaa aina toiminnan suunnitteluun ja ideointiin mukaan valvontahenkilökuntaa.

Haastattelututkimuksesta saatujen tulosten perusteella green care-ideologia ei ole ”juurtunut” vankilan henkilökunnan ajatteluun. Tällainen johtopäätös sen vuoksi että kaikesta positiivisesta suhtautumisesta ja kokemuksista huolimatta harva työntekijä kokee gc-toiminnot niin sanotuksi omakseen. Työntekijöitä ja työtehtäviä on niin monenlaisia että voi olla jopa mahdotonta saada kaikki työntekijät hyödyntämään luontoelementtejä aktiivisesti työssään. Yksi haastateltavakin sanoi, että todella harva työntekijä konkreettisesti näkee gc-toiminnot oikeana vaihtoehtona toiminnalle. Tällä hän tarkoitti sitä, että harva olisi valmis käyttämään oma-aloitteisesti gc-toimintoja työssään. Siitä huolimatta haastatellut työntekijät näkivät gc-toimintojen hyödyllisyyden ja mahdollisuudet Keravan vankilassa.

Joten pohdin, että mahdollisesti luonnon maksimaalinen hyödyntäminen tulee ehkä aina olemaan ideologian ”todellisten kannattajien” hartioilla. Toiminnan ylläpitämiseksi ja turvaamiseksi tulisi ainakin alkuun olla erikseen palkattu työntekijä tai työntekijät. Muut henkilökunnan jäsenet, kuten valvontahenkilökunta olisi varmastikin mahdollista saada mukaan toimintaan, mutta se vaatisi ehdottomasti avointa ja tavoitteellista keskustelua kunkin työn tavoitteista ja muutostarpeista. Sekä hyvää suunnittelua ja moniammatillista yhteistyötä.

Pohdin myös sitä että gc-toimintojen kehittämiseen, aktiiviseen käyttöön ja mahdollisuuksien näkemiseen vaaditaan työntekijältä tietynlaista kokemusta, heittäytymistä ja suhdetta luontoon. Tämä mahdollisesti vaikuttaa siihen että kaikki työntekijät eivät käytä luontoelementtejä hyödyksi työssään. Gc-toiminnot saatetaan kokea melko haastavana työskentelymuotona ja niiden käyttäminen aktiivisesti vaatii työntekijöiltä muita toimintoja enemmän heittäytymistä ja mielikuvitusta. Opinnäytetyöprosessin aikana tulin siihen tulokseen, että toiminnot koetaan juuri edellä mainitun vuoksi haastavina ja vaikeina ja toiminnot vaatisivat ”siihen vihkiytyneen” porukan hyvää suunnittelua ja johtamista.

7 Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöni tutkimustulokset antavat luotettavan käsityksen ja hyödyllistä tietoa Keravan vankilan henkilökunnan kokemuksista green care-toimintoihin liittyen, aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu. Henkilökunnan sisällä aiheesta on varmasti keskusteltu, mutta kokemuksia ei ole aiemmin tuotu yleiseen tietoon tai niin sanotusti nostettu pöydälle. Tutkimukseeni osallistuneista kahdeksasta haastateltavasta ainoastaan kaksi oli vartijoita, mutta kuitenkin tulosten mukaan valvontahenkilökunnan resurssiongelmat ja muut ristiriidat eri ammattiryhmien välillä olivat ongelma gc-toimintojen suhteen.

Saadut tutkimustulokset ovat mielestäni joiltakin osin yleistettävissä ja antavat ainakin suuntaa siitä mihin kysymyksiin voisi hakea täsmennystä jatkotutkimuksella. Tutkimuksen tulosten perusteella saatu tieto ainakin korkeasti koulutettujen henkilökunnan jäsenten pääosin positiivisesta suhtautumisesta ja näkemyksistä gc-toimintoihin liittyen on varmasti todellista. Valvonnalliset ongelmat joita gc-toimintoihin on katsottu liittyneen saavat vahvistuksen tämän opinnäytetyön perusteella. Mikäli tutkimukseen olisi osallistunut enemmän valvontahenkilökuntaan kuuluvia henkilökunnan jäseniä, olisi tulokset paremmin yleistettävissä kaikkien ammattiryhmien sisällä ja ongelmakohdat olisivat todennäköisesti paikantuneet yksityiskohtaisemmin ja selkeämmin.

Green care-toimintoihin suhtautuminen ammattikorke- ja yliopistotason koulutuksen omaavien joukossa on tulosten perusteella ilmeisen positiivista ja tämän voidaan olettaa koskevan vastaavia henkilöryhmiä yleisesti muissakin vankiloissa. Ammattikorke- ja yliopistotason koulutuksen saaneet henkilökunnan jäsenet toimivat vankiloissa yleensä kuntouttavan työn tekijöinä tai esimiehinä. Valvontahenkilökunnan kokemuksia tutkimuksessani oli vähemmän, mutta kuitenkin haastateltavat toivat esille näkemyksiään valvontahenkilökunnan kokemuksista ja suhtautumisesta laajemmin. Tämän perusteella Keravan vankilassa on valvontahenkilökunnan jäseniä jotka eivät suhtaudu kuntouttavaan työhön tai gc-toimintoihin positiivisesti tai eivät katso kuntouttavan työn kuuluvan heille.

Näen erittäin tarpeellisena että vankilassa keskusteltaisiin moniammatillisessa tiimissä eri ammattiryhmien välisen yhteistyön parantamisesta. Keskustelua pitäisi käydä myös mahdollisista olemassa olevista ristiriidoista, näkemyseroista sekä toisten työn arvostamisesta ja työn tarkoituksen ymmärtämisestä. Nämä asiat ja niiden toimiminen ovat keskeisessä asemassa kun tehdään tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä. Kati Seitinkin (Seitti 2011: 51 - 52) tekemässä AMK-tutkimuksessa, jossa tutkittiin moniammatillista yhteistyötä Helsingin vankilassa, on todettu valvonta- ja kuntouttavan puolen yhteistyö positiivisena asiana. Yhteistyön on koettu parantavan kokonaisuuksien hahmottamista ja tietoa siitä mitä on sovittu ja suunniteltu. Yhteistyön koettiin helpottavan työn sujumista ja lisäävän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhön ja muihin asioihin. Tutkimuksen mukaan vankilan arkikin sujui paremmin kun yhteistyö eri ammattiryhmien välillä oli jouhevaa ja toimivaa. Hyvän yhteistyön nähtiin vähentävän päällekkäisiä ja niin sanottuja turhia työtehtäviä ja siten se myös tehostaa resurssien käyttöä. Kun asioita tarkastellaan mahdollisimman monesta näkökulmasta, vähenee silloin myös virheiden mahdollisuus. (Seitti 2011: 51 - 52.)

Green care-toiminnot tulisi saada toimimaan vankilan arjessa siten, että ne eivät kuormita valvontahenkilökunnan työtä liikaa eivätkä vaikuta perustehtävien hoitamiseen ja rutiinien toteutumiseen. Luonnollisesti green care-toiminnot sijoittuvat yleensä ulos ja luontoon, mikä tarkoittaa usein myös vankien kanssa muurien ulkopuolella tehtävää toimintaa. Tämä vaatii tietysti valvontahenkilökunnan läsnäoloa ja vie heidän resurssejaan sekä muuttaa jonkin verran heidän työnkuvaansa. Suljetussa vankilassa valvontahenkilökunnan resursseja tai toimenkuvaa voi olla haastavaa muuttaa ja sovittaa green care-toimintoihin sopivaksi. Jotta gc-toimintojen toimivuus voitaisiin varmistaa, kaikki nämä asiat huomioon ottaen, olisi ensin käytävä tavoitteellista moniammatillista keskustelua toimintojen toteutumisen ja suunnittelun suhteen jotta kaikkien ääni saataisiin kuuluviin. Sen lisäksi voisi olla hyvä ja toimiva ratkaisu palkata työntekijä tai työntekijäpari (ks. alla) joka käytännössä ideoisi ja johtaisi toimintoja sekä perustettava työryhmä jossa moniammatillisesti suunniteltaisiin toimintoja ja niiden toteuttamista.

Ongelmakohtia ja kehitystarpeita pohtiessani, minulle tuli mieleen astetta lennokkaampikin idea gc-toiminnan toteuttamisesta. Pohdin voisiko gc-toiminnasta ottaa vetovastuun erikseen palkattu työpari, joka ei olisi sidottu töihin yhteen vankilaan. He voisivat vetää gc-ohjelmia (ryhmiä, palveluohjausta, yksilökeskusteluja tai muita vastaavia toimintoja) muutamassakin eri Etelä-Suomen alueen vankilassa. Gc-ohjelman ja ryhmien vetämiseen on jo olemassa Juuret vapauteen-projektin tuottama Vihreää valoa vankiloihin-opas jota voitaisiin laajasti käyttää apuna gc-toiminnassa ja erityisesti ryhmien vetämisessä.

Kyseisessä oppaassa on muun muassa gc-ideologiaa apuna käyttävän Lähde-ryhmän toimintamalli. Mika Seikku on vastikään tehnyt opinnäytetyön Lähde-ryhmän toiminnasta. Tutkimuksesta käy ilmi että luontoavusteinen Lähde-ryhmätoiminta palvelee monella tavalla vankeja, heidän tavoitteissaan irrottautua rikoksettomasta ja päihteettömästä elämäntavasta. (Seikku, 2015: 50 - 56).

Yllä mainitussa toimintamallissa erityisohjaajat eivät joutuisi tekemään suunnitelmallista gc-työtä muun työn ohessa, joten toiminnan suunnitteluun ja ideointiin olisi hyvin aikaa. Sen lisäksi jokaiseen vankilaan, jossa gc-toimintaa olisi, muodostettaisiin omat työryhmät. Gc-työpari suunnittelisi heidän kanssaan yhteistyössä toimintoja ja niiden toteuttamista sekä niistä tiedottamista ja niiden kohdentamista oikein. Työparin toiminta ei saisi jäädä irralliseksi puuhasteluksi vaan se tulisi integroida kunkin yksikön toimintaan ja sen rakenteisiin. Jokaisessa vankilassa tulisi olla gc-toiminnasta vastaavat henkilöt jotka toimisivat työryhmässä yhdessä muiden ammattiryhmien kanssa. Vastuuhenkilöt voisivat olla tiiviimmin mukana toimintojen toteuttamisessa, koulutuksissa ja esimerkiksi gc-ryhmien vetämisessä. Tällöin voitaisiin taata toiminnan jatkuvuus ja säännöllisyys. Itse työpari toimisi niin sanotusti gc-toimintojen ideoijina, tukipilareina, vastaavina ja kouluttajina, ryhmien ja toiminnan vetämisen lisäksi.

Keravan vankila on tällä hetkellä muutoksen alla ja mahdollisesti suljettu vankila tullaan lakkauttamaan seuraavien 5 vuoden sisällä. Suunnitelmien mukaan nykyinen avolaitos siirtyy muutoksessa suljetun laitoksen tiloihin. Tällöin alueella olisi enää avolaitos. Tämä tutkimus voi hyödyttää Riseä sen suunnitellessa uuden avolaitoksen toimintoja. Mikäli suunnitelmat toteutuvat ja Keravan vankilasta tulee avolaitos, kannattaisi gc-toiminnot sovittaa vankilan arkeen alusta alkaen laajempaan käyttöön. Avolaitoksessa valvonnan tarve toiminnoissa olisi huomattavasti vähäisempää, jolloin valvonnan resurssiongelmia ei pitäisi ainakin kovin laajassa mittakaavassa olla. Mielestäni yllä ideoitu toimintamalli gc-työparista ja työryhmistä toimisi sellaisenaan myös avolaitoksessa.

Tässä tutkimuksessa nousi esille haastateltavien henkilöiden näkemys myös siitä että Keravan vankilassa on liian vähän tarjolla suunnitelmallisia, hoidollisia ja pitkäkestoisia kuntouttavia ohjelmia. Haastateltavien näkemyksen mukaan yleisestikin kuntouttavissa toiminnoissa intensiivisempi ja pitkäkestoisempi toiminta voisi hyödyttää vankeja eniten. Jotta gc-toiminnot voisivat vastata tähän tarpeeseen, tulisi osan toiminnoista minun näkemykseni mukaan olla pidempikestoisia ja intensiivisempiä. Green care-toiminnoilla on tutkitusti kuntouttava vaikutus, jo pelkkä ulkoilu ja kasvien viljely esimerkiksi muurien sisäpuolella vaikuttaa positiivisesti vankeihin. Joten intensiivisempien toimintojen ei kuitenkaan tulisi syrjäyttää pienimuotoisempia kuntouttavia toimintoja. Opinnäytetyöni tutkimuksen tulosten perusteella muun muassa laatikkoviljely muurien sisäpuolella nähtiin toimivana.

Opinnäytetyöni tulosten perusteella käytännön ongelmien ratkaisemiseksi voisi olla tarvetta toimintatutkimukselle tai focus group-tyyppiselle ryhmähaastattelulle. Tavoitteena olisi kehittää gc-toimintoja käytännössä. Tällaiseen tutkimukseen tulisi ehdottomasti saada mukaan myös Keravan vankilan johto, koska johdolla on olennainen tärkeä painoarvo kaikkien toimintojen suhteen. Johto vaikuttaa minun käsitykseni mukaan olennaisesti siihen, millainen on vankilan toimintatapa ja periaatteet ja yleinen suhtautuminen asioihin ja muutoksiin. Tällä hetkellä Keravan vankilan tilanne on epävarma ja murroksessa, kun suljettu vankila tullaan mahdollisesti lakkauttamaan. Toiminnallisen tutkimuksen tekeminen olisi hyvä tehdä ehkä tulevan avolaitoksen toimintaa ajatellen.

8 Opinnäytetyöprosessi

Aloitin opinnäytetyön tekemisen jo alkusyksystä 2014. Opinnäytetyöprosessi oli älyttömän raskas ja iso ponnistus minulle. Olen ollut koko prosessin ajan kokopäivätyössä ja viimeistelyvaiheen aikana olin lisäksi työharjoittelussa vankilalla kokopäivätyön ohessa. Tein opinnäytetyön yksin, koska koin että kokopäivätyössä käyväenä perheellisenä minun olisi hyvin haastavaa sopia aikatauluista toisen kanssa. Huomasin kuitenkin prosessin aikana useaan kertaan että parityöskentely olisi ollut monessakin kohtaa hyödyllinen. Olin pystynyt säilyttämään motivaation paremmin työhön ja työn kriittinen tarkastelu olisi ollut helpompaa. Yksin tehdessäni olen välillä kokenut tulevani sokeaksi työtäni kohtaan ja ajoittain on vaikuttanut, etten saa siitä mitään otetta. Koin myös vaikeaksi liittää aiheeseen teoriaa ja hain todella pitkään tasapainoa sen suhteen.

Haastattelumuotoa valitessani, minulla kävi mielessä myös ryhmähaastattelu vaihtoehtona. En kuitenkaan kokemattomuuteni vuoksi rohjennut valita haastattelumuotoa jossa olisin ollut ”johtamassa” moniammatillisen tiimin keskustelua aiheesta. Jälkikäteen ajateltuna ryhmähaastattelu olisi voinut olla oikein hyvä vaihtoehto, tällöin olisi saatu ehkä aikaan laajempaa ammatillista keskustelua ongelmakohdista ja kehitystarpeistakin. Ryhmähaastattelussa olisi voinut nousta esille enemmän konkreettisia näkemyksiä ja kokemuksia esimerkiksi tässä tutkimuksessa esiin nousseisiin valvonnallisiin ongelmiin liittyen. Ryhmämuotoisen keskustelun kautta tällaisen ongelman ratkaisemiseen olisi voinut saada enemmän ja laajemmin haastattelutavien ideoita toiminnan kehittämisen suhteen.

Haastattelutilanteetkin olen luonnollisesti hoitanut kaikki yksin, ne koin kuitenkin kaikki melko luonnollisiksi ja ne oli helppo toteuttaa yksin. Haastattelutilanteita helpotti se, että olen ollut aikaisemmin Keravan vankilassa työharjoittelussa ja henkilökunta sekä avolaitoksen että suljetun puolelta oli minulle entuudestaan jonkin verran tuttua. Osa haastatteluista oli vankilalla, joten siinäkin laitoksen tuttuus entuudestaan oli positiivinen juttu.

Haastateltava joukko koostui vapaaehtoisista ja sen olen pyrkinyt huomioimaan tulosten yleistettävyyttä ja luotettavuutta arvioidessani. On todennäköistä, että vapaaehtoisiksi tutkimukseen osallistuvat olivat olleet jollain tavoin kiinnostuneita green care-toiminnoista tai opinnäytetyöni aihe on jostakin syystä herättänyt heidän mielenkiintonsa. On myös mahdollista että vapaaehtoiset haastateltavat halusivat jokainen omalta osaltaan kantaa ikään kuin kortensa kekoon tutkimuksen mahdollistamiseksi ja opinnäytetyön tekemiseksi. Heistä jokaisella oli ammattikorke- tai yliopistotason tutkinto, joten he kaikki ovat jossain vaiheessa itsekin tehneet lopputyötään ja ovat ehkä voineet sitä kautta nähdä haastatteluun osallistumisen tärkeänä ja hyödyllisenä tehtävänä.

En pidä mahdollisena että haastateltavat olisivat suhtautuneet gc-toimintoihin todellisuutta myötämielisemmin haastattelutilanteessa. Haastattelutilanteissa keskusteltiin hyvin avoimesti gc-toiminnoista ja uskon että jokainen haastateltava sanoi sen mitä todellisuudessa asiasta ajatteli. Kuten olen useaan kertaan todennut johtopäätöksissäkin, haastateltavien suhtautuminen itse toimintoihin oli joko positiivista tai neutraalin myönteistä. Suurin osa ei kuitenkaan tuonut esille olevansa itse erityisen halukas osallistumaan aktiivisesti toimintoihin tai käyttämään niitä jatkuvasti hyödyksi omassa työssään. Tosin sitä ei haastatteluissa suoraan kysytykään. Kaikki kuitenkin näkivät gc-työn tarpeellisenä, hyödyllisenä ja järkevänä toimintana. Näiden vastausten perusteella olen tehnyt johtopäätöksen siitä että työ ei ole varsinaisesti juurtunut toimintaan ja että toiminnan laajentamiseksi ja turvaamiseksi tarvittaisiin ehdottomasti erillinen työntekijä gc-toiminnan vetäjäksi.

Kuten tuloksista selvisi, henkilökunnassa on myös negatiivisesti green care-toimintoihin suhtautuvia työntekijöitä. Tästä kertovat tutkimustulokset, joiden mukaan haastateltavat olivat kuulleet että valvontahenkilöstössä oli koettu gc-toimintojen kuormittaneen heidän työtään liikaa. Mahdollisesti green care-kuntoutusta vastustavat tai negatiivisesti siihen suhtautuvat henkilökunnan jäsenet eivät ole ilmoittautuneet vapaaehtoisiksi haastateltaviksi. He eivät ole ehkä noteeranneet koko sähköpostipyyntöä, koska se koski green carea. Sähköpostin lähettäjänä on ollut Juuret vapauteen-projektin projektinjohtaja, joka on toiminut opinnäytetyöni yhteyshenkilönä vankilalle. Voi olla mahdollista että negatiivisesti gc-toimintoihin suhtautuvat henkilökunnan jäsenet eivät ole olleet kovinkaan kiinnostuneita sähköpostiviesteistä, joiden he ovat olettaneet liittyvän projektiin.

Korostan kuitenkin edelleen haastatellun joukon olleen varsin heterogeeninen toimenkuviansa suhteen eikä heistä ollut kukaan, yhtä lukuun ottamatta aktiivisesti mukana työssään gc-toiminnoissa. Olisin kuitenkin toivonut että haastateltavien joukossa olisi ollut enemmän valvontahenkilöstöön kuuluvia henkilökunnan jäseniä. Etenkin kun tutkimustulokset viittaavat että nimenomaan valvontahenkilöstö on kokenut gc-toiminnoissa olleen ongelmia arjessa. Minulle jäi jokaisesta haastattelutilanteesta käsitys, että kaikki haastateltavat vastasivat kysymyksiin rehellisesti omien näkemysten ja kokemusten pohjalta. Joten tutkimustulokset joita aineiston perusteella on saatu, ovat mielestäni sen suhteen luotettavia.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut varsin opettavainen kokemus. Olen tätä tehdessäni oppinut matkan varrella monenlaista, liittyen muun muassa yhteyden pitämiseen ja aikatauluttamiseen. Opinnäytetyöprosessi on pitkä ja vaivalloinen ja sisältää älyttömän paljon erilaisia byrokraattisia asioita, jotka tulee prosessin aikana toteuttaa ja suorittaa. Kokemus opetti minulle että tutkimuksen tekeminen vie todellakin aikaa ja se vaatii muuten suhteellisen rauhallisen elämäntilanteen jotta prosessin voi viedä hallitusti ja ennalta suunnitellun aikataulun mukaisesti läpi. Kiteytetysti olen prosessin aikana oppinut että yhteyden pitäminen opinnäytetyöhön liittyvien henkilöiden kanssa sekä avoin dialogi ovat tärkeitä opinnäytetyön tekemisessä ja usein parhaita oppimiskokemuksia. Prosessin myötä olen myös rohkaistunut tuomaan esille näkemyksiäni ja ajatuksiani hiukan rohkeammin. Prosessi opetti myös sen että pitää osata joskus sanoa ”ei” eikä kannata tehdä itselle liian tiukkaa aikataulua, ettei itse tutkimus kärsi.

Lähteet

Eskola & Suoranta. 1998, s. 174 - 179. Eskola J., Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Eskola & Vastamäki. 2007, s. 25 - 26. Eskola J., Vastamäki J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola J., Valli R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Green care finland. 2014, Viitattu 24.11.2014. <http://www.gcfinland.fi/>

Green Care-opas. Viitattu 12.1.2015.

<https://drive.google.com/viewerng/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWVpbnxqdXVyZXR2YXBhdXRlZW58Z3g6NmJiZGExY2JkMWE0NTM2Yw>

Hirsjärvi & Hurme. 2009, s. 36. Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, s. 205 - 206, s. 208. Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna. Kariston kirjapaja Oy.

Hypen. 2011, Hypen Kimmo. 2011. Viitattu 21.4.2015.

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2463/vankeusajan_suunnittelu_ja_yhdyskuntaseuraamukset

Kajander. 2013, s. 8 - 9. Kajander Heidi. 2013. Opinnäytetyö YAMK. Mikä ihmeen Green Care? Luonnon ja eläimien merkitys vankeinhoidossa. Viitattu 13.1.2015.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64187/MIKA%20IHMEEN%20GREEN%20CARE.pdf?sequence=1>

Mohell & Pajujoja. 2006. Mohell U., Pajujoja J. 2006. Vankeuspaketti: Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Tallinna. AS Pakett. Tietosanoma Oy.

Metsähallitus. 2015. Viitattu 27.8.2015

<http://www.luontoon.fi/retkeilynabc/terveyttajahyvinvointialuonnosta>

Odendaal. 2000, s. 275-280. Odendaal, J.S.J. 2000. Animal-assisted therapy - magic or medicine. Journal of Psychosomatic Research 49.

Peräkylä. 1997, s. 19, 52 - 54, 106 - 111. Peräkylä Anssi. Vartijan näkökulma. Tutkimus vanginvartijan työhön liittyvästä tulkintakehyksestä. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 6/1997. Tummavuoren Kirjapaino Oy. Vantaa 1997.

Portti vapauteen. 2010. Viitattu 4.9.2015

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2474/paihdekuntoutus_vankilassa

Portti vapauteen, 2014. Viitattu 10.10.2014.

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/3036/juuret_vapauteen_2013-2014

Päihdevalvonnan opas 2/2008, s. 4 - 9. Päihdevalvonnanopas 2/2008. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisut. Rikosseuraamuslaitos.

Rappe. 2015, s. 8 - 27. Rappe Erja. Arviointiraportti. Juuret vapauteen projekti 2013 - 2014 Keravan vankilassa.

Rikosseuraamuslaitos 2011a. Strategia 2011-2020. Viitattu 3.1.2015.

http://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hglF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf.

Rikosseuraamuslaitos 2013a. Siviilityö. Viitattu 20.7.2015

<http://rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/tyotoiminta/siviilityo.html>

Rikosseuraamuslaitos 2013b. Henkilöstö. Viitattu 7.8.2015

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/henkilosto.html>

Rikosseuraamuslaitos 2013c. Organisaatio. Viitattu 7.8.2015

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015a. Viitattu 6.8.2015

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/verkstallighetsenheten0.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015b. Toiminnot. Viitattu 21.4.2015.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015c. Toimipaikat. Keravan vankila. Viitattu 3.1.2015.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/keravanvankila.html>

Russell & Farnum. 2004, s 39 - 55. Russell, K & Farnum, J. 2004. A concurrent model of the wilderness therapy process. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*. Russell, K. & Farnum, J.

Ruotsalainen. 2006, s. 13. Ruotsalainen Jarno. Kuntouttava vankityö. Viitattu 25.7.2015

<http://www.krits.fi/fin/julkaisut/raportit/>

Salonen. Salonen Kirsi. 1.8.2011. Turun sanomat. Terveys. Viitattu 19.1.2015.

<http://www.ts.fi/teemat/terveys/244066/Luonto+elvyttaa+ja+terapoi>

Salovuori. 2014, s. 18 - 19. Salovuori Tuomo. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Tampere. Mediapinta.

Seikku. 2015, s. 50 - 56. Seikku Mika. 14.4.2015. Opinnäytetyö. Kuinka Lähde-ryhmän toiminta palvelee vankeuden täytäntöönpanon saavuttamista. Viitattu 12.8.2015.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/95277/Seikku_Mika.pdf?sequence=1

Seitti. 2011, s. 51 - 52. Seitti Kati. Opinnäytetyö. Moniammatillinen yhteistyö Helsingin vankilassa. Viitattu 7.9.2015.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36114/Opinnaytetyo_Kati_Seitti_0901412.pdf?sequence=1

Silius. 2008, s. 4 - 6. Kirsi Silius. Viitattu 7.8.2015

http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-opintosemma/2008/Silius_teemoittelytyypittely_141108.pdf

Soini & Vehmasto. 2014, VoiMaa! -hanke. Viitattu 24.11.2014.

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>

TENK. 2012, Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 10.10.2015

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TTL. 2014, Viitattu 11.9.2015.

http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/muutoksen_hallinta_ja_kehittaminen/osallista_va_kehittaminen/sivut/default.aspx

Vankeuslaki 2005. 23.9.2005/767. Viitattu 21.4.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#L8>

Yli-viikari. 2011, s. 5 - 7. Viitattu 7.8.2015
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet>

Liitteet

Liite 1 Teemahaastattelurunko.....	60
Liite 2 Tutkimuslupa.....	62

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelu

Kuinka tarpeellisena näet kuntouttavan työn vankilassa yleisellä tasolla?

- a) Mikä kaikki on mielestäsi kuntouttavaa työtä vankilassa?
- b) Mitä mieltä olet vangeille suunnatuista kuntouttavista ohjelmatoiminnoista?
- c) Mikä on näkemyksesi siitä, millaisesta kuntouttavasta toiminnasta vangit voivat hyötyä?
- d) Onko Keravan vankilassa mielestäsi riittävästi tarjolla kuntouttavaa toimintaa vangeille?
- e) Onko sinulla näkemystä siitä, millaiseksi kuntouttavan vankityön tulisi kehittyä tulevaisuudessa? Mihin erityisesti pitäisi saada lisää resursseja?

Mitä tiedät ja mikä on näkemyksesi GC-ideologian mukaisesta kuntoutuksesta?

- a) Mitä kaikkea GC-toiminnot Keravan vankilalla pitävät sisällään nyt ja Juuret vapautteen projektin aikana?
- b) Oletko osallistunut GC-toimintoihin liittyvään työhön Keravan vankilassa? Jos, niin minkälaiseen toimintaan?
- c) Millä tavoin GC-kuntoutus mielestäsi eroaa muista kuntouttavista toiminnoista Keravan vankilassa?

Mitä mieltä olet GC-toimintojen tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä?

- a) Onko kyseiset toimintamuodot mielestäsi suunnattu kaikenlaisille vangeille vai vain joillekin tietyn tyyppisille vangeille?
- b) Millaista hyötyä vangit ovat voineet saada GC-ideologian mukaisista toiminnoista?
- c) Onko jokin Juuret vapautteen -projektiin liittyvä toimintamuoto erityisesti jäänyt mieleesi sellaisena toimintana jota voisi jatkaa vankilalla myös projektin päättymisen jälkeen?

Miten toimiviksi olet kokenut GC-toiminnot vankilan arjessa?

a) Miten koet GC-toimintojen istuvan vankilan arkeen käytännössä?

b) Toiko Juuret vapauteen -projekti jotain lisää tai pysyvää Keravan vankilan kuntouttavaan toimintaan?

c) Tai, oliko Juuret vapauteen-projektista jotain haittaa tai ongelmaa? Jos on, niin minkälaisia ongelmia havaitsit?

d) Minkälainen on sinun mielestäsi GC-toimintojen tulevaisuus Keravan vankilassa? Tuleeko luontoon liittyvä kuntouttava toiminta aina olemaan tai pitäisikö sen aina olla osa kuntouttavaa työtä Keravan vankilassa.

Liite 2 Tutkimuslupa

Alla on Keravan vankilan johtajan Timo Koivuniemen suostumus Keravan vankilan henkilökunnan haastattelemisesta. Kävin vankilanjohtajan kanssa sähköpostikeskustelun tutkimuslupaan liittyen.

Hei

Minulla ei ole mitään ko haastattelujen tekemistä vastaan. Jokainen Kevin virkamies voi vapaasti itse päättää antaako ko haastattelun vai ei. En tiedä oletko ollut asian tiimoilta yhteydessä Heidi Kajanderiin ex-projektimme projektipäällikköön. Hän ei enää tee ko projektia, mutta voinee auttaa haastateltavien rekrytoinnissa, eli miten voisit parhaiten lähestyä vankilan henkilökuntaa. Tämä voisi tapahtua esim. että laadit tiedotteen asiasta jonka toimitat sähköpostilla tänne yhteystietoinesi ja ihmiset voivat ilmoittautua sinulle.

Timo

tiedoksi Heidi K

